

Examination of Participation Levels of Students with Broken Families to the Activities of My Unique Family Theme in Life Science Course¹

Zehra Duygu Şahin*, Taner Altun**

ABSTRACT. This study aims to identify the problems of students with broken families during the teaching of “My Unique Family” theme in Life Science and views of teachers about this theme in primary schools. Case study approach adopted in the study and study group consist of 13 primary teachers and 12 students with broken families from selected 3 primary schools. Data gathered through non-participant observations, semi-structured interviews and document analysis techniques. Obtained data were analyzed with descriptive methods. In the study results show that student with broken families were not able to fully participate in activities required in “My Unique Family” theme and found out that emotionally they were negatively affected during the activities. It was also found that teachers were facing various problems while carrying out activities in this theme, feel lonely and were not able to obtain sufficient support from school guiding services. It is suggested that Life Science curriculum should be re-designed taking students with broken families; teachers should be informed about those students through in-service education and provided with effective school guiding services.

Key Words: Life Science curriculum, children with broken families, my unique family theme, primary education.

SUMMARY

Purpose and significance: Received education in school and family environment in which a child is raised will not be consistent at all times, however, family is the one of the most effective element of an individual’s personality and psycho-social development. In recent years, there is a trend in education that due to factors such as divorce, single parenting and death of family members, there is an increase in numbers of students with broken families in schools (OECD, 2013). Life Science course in primary schools is a bridge between pupils’ parents and educational activities in schools. In this sense, this study aims to identify the problems of classroom teachers who have students with broken families during the teaching of “My Unique Family” theme in Life Science course in primary schools. The study also aims to determine the teaching practices of classroom teachers towards this sort of students. “My Unique Family” theme consists of intensive concepts about family, so that in the study, problems of students who have broken families are also aimed to be investigated while teaching and learning activities of this theme.

Method: The study designed in the qualitative research approach and case study method was utilized. The study was carried out in 2011-2012 academic year. The study group consisted of 13 primary school teachers who were working in 3 different primary schools of Trabzon city and who had students in their classrooms with broken families and 12 students with broken families who attended to classrooms of those teachers. In the selection of teachers homogeneous sampling method was used. Data of the study were collected through the utilization of non-participant observation, semi-structured interviews and document examination techniques. 13 primary students with broken families who attended to 6 teachers’ classrooms were observed by using semi-structured observation form total of 47 hours during “My Unique Family” theme activities in Life Science course. After that, 12 primary school teachers were interviewed by using semi-structured interview form. Additionally, observed students’ completed activities in their workbooks were examined as a means of document analysis. In the analysis of data, descriptive analysis, constant comparative analysis and document analysis methods were employed.

¹ This study was produced from Zehra Duygu Şahin’s Master’s Thesis, submitted to Institute of Educational Sciences, Karadeniz Technical University in June, 2013.

* Classroom Teacher, Özel Umud Yolcuları Rehabilitasyon Merkezi at Antalya, zduygu_sahin@hotmail.com

** Assoc. Prof. Dr. Karadeniz Technical University, Department of Primary Teacher Education, Trabzon, taltun@ktu.edu.tr

Results: The results of the study indicated that participation levels of students with broken families to the activities of “My Unique Family” theme are very low. The mentioned theme involved intensive concepts about family members and requires carrying out in-class activities about family situations. Those students in general partially participated in learning activities when teachers forced students to involve them. Besides, those students were not able to join activities or fulfil the spaces provided in the workbook due to their family backgrounds. It was also found out that those students were emotionally affected negatively during the activities. On the other hand, teachers were faced with various problems while the teaching of “My Unique Family” theme in Life Science course in primary schools due to presence of students with broken families in classrooms. Some of the problems encountered were feeling lonely in this situation in terms of not knowing what to do; inadequate support from school guiding services; and teachers were also affected emotionally during this processes.

Discussion and conclusions: One of the recent studies carried out by Ünsal (2013) suggested that new primary curriculum increases the participation levels of students in all activities in classrooms according to teachers. However, on the basis of findings of the current study, it is not the fact for all students, as students with broken families are not able to fully participate in activities of family related topics in the classroom. In this sense, it can be concluded that Life Science curriculum is designed for students who live with standard families and neglects students with broken families. It is concluded in this study that limited participation to activities of “My Unique Family” theme affects their emotional and social well-beings of those students who have broken families. In this sense, findings of the current study complies with conclusions of drawn by Öndiger (2006), Özen (1998) and Şentürk (2006) that academic achievements of students with broken family backgrounds are affected negatively in schools. One of the conclusions from the study is that teachers are also affected in negative ways while teaching of “My Unique Family” theme, as they have no idea how to integrate those students with broken families with other students who are living in normal families. Teachers face with difficulty in adapting some of the activities of this theme according to students with broken families. In fact, there are observation outcomes that teachers employ some strategies in order to do not disturb those students emotionally and psychologically, during the activities; however in most cases they feel helpless and not able to achieve their assumptions. It is suggested that “My Unique Family” theme in Life Science curriculum needs to be re-designed taking students with broken families into consideration. Practicing teachers and pre-service teachers should be informed about teaching strategies towards education of students with broken families and finally teachers should be provided with effective guiding services in schools on this issue.

Parçalanmış Aileye Sahip Çocukların Hayat Bilgisi Dersi Benim Eşsiz Yuvam Temasının İşlenişine Katılım Düzeylerinin İncelenmesi²

Zehra Duygu Şahin*, Taner Altun**

ÖZ. Bu araştırma parçalanmış aileye sahip öğrencilerin Hayat Bilgisi Dersi Benim Eşsiz Yuvam temasının işlenişinde karşılaştıkları problemleri ve öğretmenlerin bu tema hakkındaki görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Özel durum yöntemi kapsamında yürütülen araştırmanın çalışma grubunu 3 farklı ilköğretim okulunda görev yapan ve sınıflarında parçalanmış aileye sahip öğrenci bulunan 13 sınıf öğretmeni ve 12 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri, katılımsız gözlem, yarı-yapılandırılmış görüşme ve doküman inceleme teknikleriyle toplanmıştır. Araştırmanın verileri içerik analizi yöntemine tabi tutulmuştur. Araştırmada, parçalanmış aileye sahip öğrencilerin bu tema etkinliklerine ailevi durumlarından dolayı yeterince katılım gösteremedikleri ve tema işleniş sürecinde duygusal anlamda olumsuz yönde etkilendikleri bulgularına ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, sınıf öğretmenlerinin Benim Eşsiz Yuvam temasında öğretim faaliyetlerinde problem yaşadıkları, bu durum karşısında yalnız kaldıkları, rehberlik servisinden gerektiği gibi yardım alamadıkları tespit edilmiştir. Parçalanmış aileye sahip öğrencilerin göz önüne alınarak öğretim programlarının yeniden düzenlenmesi, sınıf öğretmenlerinin hizmet içinde parçalanmış aileye sahip öğrencilere yönelik uygulayabilecekleri öğretim faaliyetleri yönünden bilgilendirilmeleri ve okullarda etkili rehberlik desteğinin sağlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi Öğretim Programı, Parçalanmış Aile Çocukları, Benim Eşsiz Yuvam Teması, ilköğretim

GİRİŞ

Kendi özelliklerini tanıyan, toplumla barışık, nitelikli bireyler yetiştirmek eğitimin en önemli amaçları arasında bulunmaktadır. Bu nitelikteki bireyler, içinde buldukları toplumun ekonomik, teknolojik ve sosyal alanlarda gelişmesine önemli katkılar sağlayacaklardır. Bireylerin hem sosyal rollerini benimsemeleri, hem de eğitim ortamlarına hazırlanmalarının temelleri ilköğretim kurumlarında atılmaktadır. İlköğretim, bireylerin ileriki yaşantılarını şekillendirdiğinden dolayı eğitim sisteminde çok önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple ilköğretimde yer alan derslerin niteliklerinin artırılması ve etkili öğretim uygulamalarının düzenlenmesi gerekmektedir. Bu durum eğitim programları ile ilgilidir.

Çocuğun aile ortamı ile okul ortamı arasında köprü görevi üstelenen hayat bilgisi dersi, ilköğretimde diğer dersler arasında önemli bir yere sahiptir. Hayat bilgisi dersinin en önemli hedeflerinden biri, çocuğun yaşadığı çevreye uyumunu sağlayarak bir üst seviyedeki beceri ve niteliklere hazırlamaktır. Hayat Bilgisi dersi bu özelliği ile çocuğun yaşamını etkilemekte ve ona bir temel oluşturmaktadır. Hayat Bilgisi, çocuğun yaşam evrenini oluşturan dirik yaşantılar bütünüdür. Hayat Bilgisi dersi doğa, toplum, birey, tarih, edebiyat/sanat gibi alanlardan beslenen ve desteklenen, çocuğun kendini, hayatı anlamaya, değiştirmeye dönük; bir taraftan doğa, fen ve teknoloji, matematik, coğrafya, iklim, canlılar dünyası; bir taraftan da insan-insan, insan-toplum ilişkilerini inceleyen insanın yaratıcılığı sonucu oluşan edebiyat-sanat ürünleriyle ilgili geniş bir çalışma alanı vardır (Güleryüz, 2008).

2005-2006 eğitim-öğretim yılında yeniden düzenlenen ve uygulanmaya başlanan ilköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı üç ana tema üzerine kurulmuştur. Programda yer alan temalar sırasıyla “Okul Heyecanım”, “Benim Eşsiz Yuvam” ve “Dün, Bugün, Yarın” olarak belirlenmiştir.

² Bu çalışma Haziran 2013'te Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce kabul edilen Zehra Duygu Şahin'in Yüksek Lisans tezinden özetlenerek üretilmiştir.

*Sınıf Öğretmeni, Özel Umut Yolcuları Rehabilitasyon Merkezi, Antalya, zduygu_sahin@hotmail.com

** Doç. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD. taltun@ktu.edu.tr

Her sınıfta aynı isimle yer alan bu üç tema sınıf seviyesi yükseldikçe içerikleri de daha kapsamlı olarak ele alınmıştır (Öztürk, 2006). Bu özelliğiyle sarmal program niteliği taşımaktadır. Sarmal programlarda içerikteki bilgiler belirli bir aşamaya dayalı olarak sıra izlemek yerine, yeri ve zamanı geldikçe, sınıf seviyesi yükseldikçe tekrarlanır. Burada sadece tekrarlar yapılması önemli değil aynı zamanda yeni öğrenme eklemelerinin yapılması beklenir (Ekiz, 2010).

Hayatın kendisini yansıtmaması gereken hayat bilgisi dersinin kapsamının belirlenmesinde öğrencinin yaşadığı ortam, dikkate alınması gereken en önemli unsurlardan biridir (Sönmez, 2005). Hayat bilgisi ders programında yer alan Benim Eşsiz Yuvam (BEY) teması çocuğun hayatında özel bir yeri olan aileyi çok fazla irdelemektedir (Şeref, 2008). Bu temanın kazanımlarından bazı örnekler şunlardır:

1. Ailesindeki bireyleri tanıır ve tanıtır (B.1.12).
2. Aile bireylerinin çocukluğunu araştırır (B.2.11).
3. Ailesi ile birlikte eğlenmenin aile bireylerine katkılarını açıklar, bunun için plan yapar ve planlarıyla ilgili düşüncelerini etkili bir biçimde sunar (B.3.34).
4. Kendi ailesi ile diğer aileleri karşılaştırarak, aile yapılarının farklı olabileceğini keşfeder (B.3.15).

Hayat Bilgisi programı aile kavramına oldukça vurgu yapmaktadır. Programa bakıldığında benim eşsiz yuvam temasının kazanımlarının (1. 2. ve 3. Sınıflar) diğer temaların kazanımlarından daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 1. 2005 İlköğretim 1., 2., 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanım Sayıları

SINIFLAR	TEMA ADI									TOPLAM	
	OKUL HEYECANIM			BENİM EŞSİZ YUVAM			DÜN, BUGÜN, YARIN			Kazanım Sayısı	Ders Saati
	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Oranı (%)	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Oranı (%)	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Oranı (%)	Kazanım Sayısı	Ders Saati
1.	39	82	45	30	64	35	16	34	20	85	180
2.	33	63	35	37	71	39	24	46	26	94	180
3.	34	54	30	46	73	41	33	53	29	113	180
Toplam	106			113			73				

(MEB, 2005)

Tablo 1’de görüldüğü gibi, aile üzerine kurulu olan Benim Eşsiz Yuvam teması, kazanım sayısı ve dersin süresi boyutlarından incelendiğinde, aynı program içerisinde yer alan diğer temalara oranla programda daha fazla yer kaplamaktadır. Buradan yola çıkarak, bu temanın amaçlarının gerçekleştirilmesinde öğretmene diğer temalara göre daha fazla iş düştüğü söylenebilir.

Ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda ortaya çıkan değişim, toplumsal yapıyı derinden etkilemektedir. Ailenin sahip olduğu fonksiyonlar düşünüldüğünde toplumun temelini oluşturan aile kurumu da bu değişikliklerden etkilenmektedir. Dolayısıyla aile, geçmiş ile kıyaslandığında çok farklı risklerle karşı karşıyadır. Boşanmaların, tek ebeveynli ailelerin, nikâhsız birlikteliklerin, eşcinsel evliliklerin, evlilik dışı doğan çocukların sayısının artması, toplumsal sistemin önemli bir ögesi olan aileyi derinden etkilemektedir (Şentürk, 2008).

Son yirmi yılda tek ebeveynli ailelerin sayısı yaklaşık iki katına çıkmıştır (Şentürk, 2008). Bu ailelerin sayısındaki artışın nedenleri boşanma ve ayrılma, evlilik dışı doğumlar ve eşlerden birinin ölmesidir (Güneş, 2011). Ailenin parçalandığı bu durumlarda anne ya da baba kaybı çocukların ruh sağlığını birçok yönden etkilemektedir. Okul çağında anne ya da baba kaybı yaşayan çocuklarda; okul başarısında değişiklik, çok çabalmasına rağmen düşük başarı, okula gitmeyi, uyumayı, akranlarıyla oynamayı şiddetle reddetme, aşırı hareketlilik, düzenli oyunlarda sürekli hareket etme, huzursuzluk, anksiyete ve fobiler gibi problemler ortaya çıkabilmektedir (Attepe, 2010).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Türkiye’ de 2012 yılının III. döneminde meydana gelen boşanmaların % 38,3’ü evliliğin ilk 5 yılı içinde, %24,8’i ise 16 yıl ve daha fazla süre evli olan çiftlerde gerçekleşmiştir. Bu durum daha çok küçük yaştaki çocukların anne babalarının boşandığını göstermektedir. Boşanmaların büyük çoğunluğunun, evliliğin ilk yıllarında olduğu düşünülürse, aile birliğinin bozulmasından en çok etkilenen bireylerin bu ailelerin çocukları olduğu kolaylıkla anlaşılacaktır.

Feyzioğlu ve Kuşçuoğlu (2011)’ya göre 12 yaş ve üzeri çocuklar tek ebeveynli olduktan sonra ebeveynlerinin kendilerine duydukları sevginin azalacağını düşünmekte, küçük yaştaki çocuklar ise anne babasının ayrılma nedenlerini anlamaya çalışmaktadır. Tek ebeveynli olunan dönemi hatırlayamayacak kadar küçük olan çocuklar ise bu sorgulamayı okula başladıktan sonra yapmaktadırlar. Eğitim süreci dikkate alındığında, tek ebeveynli aileye sahip çocuklar, bu sorgulamayı yaptıkları dönemde, aile yaşantısı ve bireyleri ile yakından ilgili olan Hayat Bilgisi öğretim programında en uzun süreye sahip olan BEY teması ile karşılaşmaktadırlar.

Çocukların tek ebeveynli bir aileye sahip olmalarından dolayı mutsuz oldukları en önemli noktalardan biri, ailece beraber yapılan faaliyetlerin sadece anne ya da sadece baba ile yapılmasıdır (Feyzioğlu ve Kuşçuoğlu, 2011). Hayat bilgisi dersi BEY temasında öğrenciler, ailece yapılan faaliyetleri içeren etkinliklerle de karşılaşmaktadırlar. Daha öncede belirtildiği gibi çocuğun aile üyelerinden birini kaybetmesi, anne ya da babasından uzun süre ayrı kalması, anne babanın ayrılması çocuğu ruhsal yönden etkilediği gibi (Tezcan, 1984), onu akademik yönden de etkileyebileceği olası bir durumdur.

Günümüzde; boşanma, tek annelik, ayrılma ve ölüm gibi trendler nedeniyle (OECD, 2013) ve buna bağlı olarak parçalanmış aile sayısının gittikçe artması (Dingiltepe, 2012) okullarda parçalanmış aileye sahip çocukların da (PASC) artmasına neden olmaktadır. Benim Eşsiz Yuvam temasının aileyi çok fazla irdelemesi parçalanmış aileye sahip çocukların bulunduğu sınıflarda hayat bilgisi dersinin işlenişini ve dolayısıyla bu dersin etkinliklerine katılması düşünülen çocukların psiko-sosyal ve akademik durumlarını çeşitli yönlerden etkileyeceği öngörülebilir. Bu nedenle, özellikle böyle bir aile yapısına (PASC gibi) sahip çocukların eğitiminde, çocukların yaşamlarında önemli yer tutan öğretmenlere ve diğer eğitimcilere önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Eğitimi ve öğretmenlerin parçalanmış aileye sahip çocuğa yardımcı olmaları gerekmektedir.

Bu düşüncelerden yola çıkarak, sınıflarında PASC bulunan öğretmenlerin, özellikle hayat bilgisi dersi kapsamındaki BEY temasının işleniş süreci ile ilgili görüşlerinin çeşitli yöntemlerle (gözlem, görüşme) incelenerek, bu tip öğrencilerin psiko-sosyal ve akademik gelişimlerine katkıda bulunacağı düşünülen bilimsel bir çalışma yapılması gerekli görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin PASC’lar ve BEY teması işleniş sürecinde karşılaştıkları problemlerin ve uyguladıkları öğretim uygulamalarının belirlenmesi aynı durumdaki öğretmenlere yol göstermesi ve yeni araştırmalara olanak tanınması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde hem Hayat Bilgisi Öğretim Programı hem de PASC’lara yönelik bazı çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir. Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile ilgili yapılan çalışmaların konuları incelendiğinde; yeni hayat bilgisi programına yönelik öğretmen ve yöneticilerin görüşlerini tespit eden çalışmalar olduğu gibi (Uğur, 2006; Özkan, 2009; Tunalı, 2009; Tuncer, 2009), hayat bilgisi ders kitaplarının içerik yapısının öğretmen görüşlerine göre değerlendirildiği (Akbulut, 2007); hayat bilgisi programında yer alan kazanımların önerilen etkinlikler çerçevesinde gerçekleştirilebilme düzeyine yönelik öğretmen görüşlerinin belirlendiği (Çakır, 2007); Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının, birleştirilmiş sınıflarda uygulanabilirliği hakkında öğretmen görüşlerinin tespit edildiği ve 3. sınıf Hayat Bilgisi Dersi Programının kazanımlarının gerçekleşme düzeyinin tespit edildiği (Şeref, 2008) çalışmalar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte PASC’lar ile ilgili ise boşanmış çiftlerin ilköğretim çağındaki 7-12 yaş çocuklarının benlik algısı ve kaygı düzeyleri (Yılmaz, 2011); anne babası boşanmış 7-12 yaşları arasındaki çocuklar ile aynı yaşta anne babası boşanmamış çocukların bağlanma stilleri ile kaygı durumları arasındaki ilişkinin karşılaştırılması (Cebeci, 2009); boşanma ve eslerden birinin ölümü sonucu ailenin parçalanmasının ve olumsuz aile koşullarının, çocuk ve onun hayatı üzerindeki etkileri (Şentürk, 2006); aileye ve parçalanmış aileye sahip 5-6 yaş çocuklarının bilişsel işlevlerdeki farklılıklarının araştırılması (Erürker, 2007); boşanmış ailelerden gelen ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin algıladıkları aile işlevlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Hatun, 2012); 8-11 yaşındaki parçalanmış (boşanmış) ve tam aile (evli)

çocuklarının anne-babalarını kabul ve reddetme davranışını algılayışı incelenmesi (Candan, 2006) gibi çeşitli çalışmalara rastlamak mümkündür.

Görüldüğü gibi hayat bilgisi programı ve parçalanmış aile çocukları ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Ancak parçalanmış aileye sahip ilköğretim çağındaki çocukların okulda aile ile ilgili konularda yaşadıkları problemleri ya da PASÇ'ların öğretmenlerinin bu konulardaki görüşlerini kapsayan çalışmalar pek mevcut değildir. Bu farklılık bu çalışmanın diğer çalışmalardan farklı, özgün niteliğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, sınıflarında parçalanmış aileye sahip öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Ders Programında yer alan Benim Eşsiz Yuvam Teması ile ilgili görüşlerini incelemeyi, BEY temasının işleniş sürecinde PASÇ ile ilgili karşılaştıkları sorunları, kullandıkları öğretim uygulamalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca PASÇ'ların BEY temasının işleniş sürecine katılım düzeylerinin de incelenmesi araştırmanın bir diğer amacıdır. Bu kapsamda araştırmada genel olarak aşağıdaki sorulara cevaplar aranmaktadır:

1. Temanın işleniş, sınıfta bulunan PASÇ'ların derse katılım düzeyini nasıl etkilemektedir?
2. Sınıflarında PASÇ bulunan öğretmenlerin temanın işleniş sürecine ve karşılaştıkları sorunlara yönelik görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak yürütülmüştür. Çalışmada, standart çekirdek aileye sahip öğrencilerle aynı sınıfta bulunan PASÇ'lerin, BEY temasının etkinliklerine katılımları ve bu öğrencilerin öğretmenlerinin uygulamalarını inceleyebilmek için en uygun yöntemin özel durum yöntemi (case study) olacağı düşünülmüştür. Özel durum yöntemi, bir ya da daha fazla olay, olgu, ortam, durum, sosyal grubun ya da diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntemdir (Şimşek ve Yıldırım, 2008; Çepni, 2009; Ekiz, 2009). Hayat Bilgisi Öğretim Programının BEY teması kazanımlarının çoğu aile ile ilgilidir ve bu temanın kazanımları standart aileye sahip çocuklarla PASÇ'lerin birlikte bulunduğu sınıflarda işlenmektedir. Değer bir ifade ile hayat bilgisi programının parçalanmış ailelere sahip olan çocuklara göre hazırlanmamış olması ve standart ailelere sahip çocuklarla bu çocukların birlikte böyle bir dersi işlemek zorunda kalmaları araştırmanın özel durumunu açıkça ortaya koymaktadır.

Örneklem

Araştırmanın örnekleme, amaçlı örneklem çeşitlerinden homojen (benzeşik) örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Homojen (benzeşik) örnekleme tanımlanmış belirli niteliklere sahip bireylerin seçilerek araştırmaya dahil edilmesini (Ekiz, 2013), diğer bir ifade ile benzeşik özellik taşıyan belirgin bir alt-grup oluşturmayı amaçlayan (Yıldırım ve Şimşek, 2005) örnekleme çeşididir. Bu araştırmanın çalışma grubunu Trabzon ili ilköğretim okullarından 3 farklı ilköğretim okulunda görev yapan ve sınıflarında parçalanmış aileye sahip öğrenci bulunan 13 sınıf öğretmeni ve bu öğretmenlerin sınıflarında bulunan parçalanmış aileye sahip 12 öğrenci oluşturmaktadır. Özellikle araştırma kapsamına dahil edilen öğrencilerin aile yapılarının benzeşik özellikler göstermesi örneklemin homojen örneklem olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin gerçek isimleri yerine Ö₁, Ö₂, Ö₃, Ö₄, Ö₅, Ö₆, Ö₇, Ö₈, Ö₉, Ö₁₀, Ö₁₁, Ö₁₂, Ö₁₃ şeklinde kodlar kullanılmıştır. Araştırma sürecinde dahil edilen PASÇ'lerin gerçek isimleri yerine ise Zehra, Salih, Kenan, Elvan, Yelda, Gürhan, Tarık, Anıl, Lale, Metin, Nurcan, Çetin şeklinde rumuz isimleri kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmenlerden yedisi (Ö₁, Ö₂, Ö₃, Ö₄, Ö₅, Ö₆, Ö₇) ile sadece görüşme yapılmıştır. Öğretmenlerin 6 tanesi (Ö₈, Ö₉, Ö₁₀, Ö₁₁, Ö₁₂, Ö₁₃) ile hem görüşme yapılmış hem de sınıflarında bulunan PASÇ'ler (Zehra, Salih, Kenan, Elvan, Yelda, Gürhan, Tarık, Anıl, Lale, Metin, Nurcan, Çetin) gözlemlenmiştir. Öğretmenlerin yedisi ile sadece görüşme yapıp diğer altısıyla hem görüşme hem de sınıflarında gözlem yapılmasında ki temel neden gözlem

zamanlarının ve temadaki etkinliklerin işleniş zamanlamalarındaki çakışmadan kaynaklanmaktadır. Gözlem verileri sadece bir araştırmacı tarafından toplandığından dolayı aynı anda diğer bir şubede aynı etkinliğin izlenebilmesi mümkün olmamıştır. Sınıfında PASÇ bulunan ancak gözlem yapılamayan öğretmenlerle de görüşmeler yapılarak konu ile ilgili daha derin ve zengin veriler elde edilebileceği düşünülmüştür.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgileri, sınıflarında bulunan PASÇ sayısı ve PASÇ'lerin ailevi durumları ile ilgili bilgiler aşağıdaki gibidir:

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmenler ile İlgili Demografik Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Sınıfı	Hizmet Yılı	Sınıftaki PASÇ sayısı	PASÇ Öğrencisinin ailevi durumu
Ö ₁	Kadın	2	23	2	anne yok baba yok
Ö ₂	Kadın	2	16	3	boşanma (1) baba yok (2)
Ö ₃	Erkek	3	33	3	boşanma (2) baba yok (1)
Ö ₄	Kadın	3	22	2	boşanma
Ö ₅	Kadın	2	27	1	baba yok
Ö ₆	Kadın	3	18	1	anne yok
Ö ₇	Kadın	3	20	2	yuva boşanma
Ö ₈	Kadın	1	8	4	boşanma(2) baba yok(1) ayrı (1)
Ö ₉	Kadın	2	15	2	boşanma yuva
Ö ₁₀	Erkek	2	25	1	baba yok
Ö ₁₁	Erkek	2	23	2	baba yok (2)
Ö ₁₂	Kadın	3	25	1	Yuva
Ö ₁₃	Kadın	3	22	2	Baba yok (1) Yuva (1)

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya hayat bilgisi dersinin işlendiği ilkökul 1, 2 ve 3. Sınıflardan öğretmen ve öğrenciler dahil edilmiştir. Öğretmenlerin hizmet yılı sürelerine bakıldığında 8 ila 33 yıllık deneyimi olan öğretmenlerin olduğu, bu da deneyim olarak tecrübeli sayılabilecek öğretmenlerin çalışmaya katıldığını göstermektedir. PASÇ’ların aile durumları da görüldüğü üzere benzer özellikler taşımaktadır.

Sınıflarında gözlem yapılan öğretmenler, bu öğretmenlerin sınıflarında bulunan PASÇ’lar, ailevi durumları, PASÇ’ların gözlemlendiği kazanımlar ve gözlem süresi ile ilgili bilgiler ise aşağıda bulunan Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3’te görüldüğü gibi sınıf içinde gözlemlenen çocuklara rumuz isimler verilmiş olup, 3 ila 10 saat değişen süre aralıklarında gözlemlenmişlerdir. Gözlemlenen PASÇ’lardan 1. Sınıf öğrencileri Zehra ve Salih anne ve babaları boşanmış iki kardeştir ve aynı sınıfta okumaktadırlar. Zehra ve Salih anneleriyle yaşamaktadırlar. Babaları il dışında olduğundan dolayı sadece yaz aylarında görüşebilmektedirler.

Kenan, babasını 1 yıl önce kaybetmiş, annesi ile yaşamaktadır. Annesi araştırma yürütüldüğü sırada ikinci kez evlenmiş, annesi ve üvey babası ile yaşamaya başlamıştır. Annesinin evlenme sürecinde okula uzun süre devam edemediği dönemler olmuştur.

Elvan, dini nikâhlı olan anne ve babasının ayrılması nedeniyle annesi ile birlikte babaannesi ve amcalarıyla birlikte yaşamaktadır. Babası ile çok fazla vakit geçirememektedir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrenciler ve Gözlemlenen Kazanımlar

Sınıf	Öğretmen	Öğrenci	Aile Durumu	Kiminle Kaldığı	Gözlem Süresi	Gözlenen Kazanımlar (Bknz. Ek-1)	
1.Sınıf	Ö ₈	Zehra	Boşanma	Anne	7 saat	B.1.1 -B.1.2 -B.1.6 -B.1.12 - B.1.13 -B.1.15 -B.1.20	
		Salih	Boşanma	Anne	7 saat	B.1.1 -B.1.2 -B.1.6 -B.1.12 - B.1.13 -B.1.15 -B.1.20	
		Kenan	Baba yok	Anne ile	8 saat	B.1.12 -B.1.13 -B.1.15 - B.1.17 -B.1.21 -B.1.24	
		Elvan	Anne baba ayrı yaşıyor	Babaanne ve anne	10 saat	B.1.1 -B.1.2 -B.1.6 -B.1.12 - B.1.13 -B.1.15 -B.1.17 - B.1.20 -B.1.21 -B.1.24	
2.Sınıf	Ö ₉	Yelda	Boşanma	Anne	5 saat	B.2.2 -B.2.5 -B.2.9 -B.2.15 -B.2.18	
		Gürhan	Baba Sinir Hastası	Yuva	3 saat	B.2.2 -B.2.5 -B.2.18	
	Ö ₁₀	Tarık	Baba yok	Anne + Babaanne	9 saat	B.2.2 -B.2.5 -B.2.9 -B.2.11 -B.2.15 -B.2.16 -B.2.17 - B.2.18 -B.2.33	
		Anıl	Baba yok	Anne	7 saat	B.2.5 -B.2.9 -B.2.11 - B.2.15 -B.2.16 -B.2.18 - B.2.33	
3.Sınıf	Ö ₁₁	Lale	Baba yok	Anne	7 saat	B.2.5 -B.2.9 -B.2.11 - B.2.15 -B.2.16 -B.2.18 - B.2.33	
		Ö ₁₂	Metin	Baba özürlü	Yuva	8 saat	B.3.1 -B.3.3 -B.3.7 -B.3.14 -B.3.15 -B.3.17 -B.3.18 - B.3.19
		Ö ₁₃	Nurcan	Baba yok	Anne	8 saat	B.3.14 -B.3.15 -B.3.17 - B.3.19 -B.3.25 -B.3.34/35
Çetin	Bilgi Yok		Yuva	6 saat	B.3.14 -B.3.15 -B.3.17 - B.3.25 -B.3.34/35		

2. sınıf öğrencisi Yelda, anne ve babası boşanma sürecinde olduklarından dolayı çatışmalı bir aile ortamındadır. Kardeşi babası ile Yelda ise annesi ile yaşamaktadır. Boşanma süreci sonlanmadığı ve anne baba arasındaki çatışma devam ettiği için babası ile telefonda bile görüşmemektedir.

Yuvada kalan Gürhan'ın ailesi ile ilgili bilinen tek bilgi babasının sinir hastası olduğu yönündedir.

Tarık, babasını 1 yıl önce kaybetmiştir. Annesi ile birlikte babaannesini, amcası ve halasıyla birlikte yaşamaktadır. Annesi çalıştığı için Tarık ile gerektiği gibi ilgilenememektedir. Tarık, babası hayattaymış gibi davranışlar gösterebilmektedir.

Anıl, babasını kaybetmiş annesi ile yaşamaktadır.

Lale babasını kaybetmiş annesi ile yaşamaktadır.

3.sınıf öğrencisi Metin, yuvada kalmaktadır. Ailesi ile ilgili edinilen bilgi babasının zihinsel özrünün bulunduğu yönündedir. Annesi seyrek de olsa ziyaretine gelmektedir. Öğretmeni Metin'in de zihinsel özrünün bulunduğunu düşünmektedir. Bu araştırma yürütüldükten sonra öğretmenin girişimleri sonucu Metin sağlık kontrolünden geçirilerek, özel alt sınıfa yönlendirilmiştir.

Nurcan, babasını çok küçük yaşta kaybetmiştir. Annesi ve kardeşleri ile birlikte yaşamaktadır. Annesinin ve kardeşlerinin ilgisi sayesinde babasının eksikliğini zarar verecek boyutta yaşamamaktadır. Derslerine ilgili, çalışkan bir öğrencidir.

Çetin ise yuvada yaşamaktadır ailesi ile ilgili herhangi kayıtlı bir bilgi bulunmamaktadır.

Veri toplama araçları ve süreci

Bu araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman incelemesi teknikleri ile elde edilmiştir. PASÇ'lerin BEY temasının etkinliklerine katılım düzeylerini ve öğretmenlerin uygulamalarını ortaya koymak amacı ile katılımsız gözlem tekniği kullanılmıştır. Gözlem verileri sadece bir araştırmacı tarafından toplanmış olup, öğretmenlerle yapılan ön görüşmelerden sonra haftalık ders programlarının uygun saatlerinde Tablo 3'te belirlenen sürelerde bu öğrenciler sınıf içinde gözlenmiş ve gözlem süresi Benim Eşsiz Yuvam Temasını işlendiği yaklaşık iki ay boyunca sürmüştür. Sınıflarında PASÇ bulunan öğretmenlerin, PASÇ'ler ve BEY teması ile ilgili görüşlerini tespit etmek amacı ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler genellikle okul saatleri bitiminde sessiz bir ortamda (genellikle sınıf veya öğretmenler odası gibi) yürütülmüş, her bir görüşme ortalama 30-40 dakika sürmüştür. Görüşmeler öğretmenlerin izniyle ses kayıt cihazına kaydedilmiş ve daha sonra tüm konuşmalar yazılı metne dönüştürülmüştür. Görüşme ve gözlem tekniği ile elde edilen verileri desteklemek amacı ile öğretmenlerden izin alınarak PASÇ'lerin öğrencilerin çalışma kitaplarındaki etkinlikler incelenmiş, araştırma kapsamında gerekli görülen bazı öğrenci çalışmaları fotoğraflanmış ve çalışmada analiz edilerek diğer veriler desteklenmiştir. Öğrenci çalışma kitaplarından alınan fotoğraflı örneklerin analiz raporunda sunulmasının kaynak güvenilirliğini artırdığı düşünülmektedir.

Nitel veri toplama araçlarının güvenilirliği nicel araştırmalarda olduğu gibi istatistiksel testler veya yöntemlerle değerlendirilemez. Ancak alınabilecek önlemler ve dikkat edilebilecek unsurlarla güvenilirlik sağlanabilmektedir. Bu araştırmada da elde edilen verilerin geçerlik ve güvenilirliğini arttırmak amacıyla verilerin toplanmasında farklı veri toplama araçlarının kullanılması yoluyla veri çeşitliliği sağlanmıştır. Bu yöntem nitel araştırmaların geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında kullanılan bir yöntem olarak bilinmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Ayrıca elde edilen verilerin geçerlik ve güvenilirliğini arttırmak için araştırma süreci uzun tutulmuştur.

Nitel araştırmalarda güvenirlüğün sağlanabilmesi için üçgenleme ilkesi uygulanmaktadır. Bu ilke yöntemde ya da araştırmacılar da geçerlilik şeklinde gerçekleştirilmektedir (Ekiz, 2009). Bu amaçla bu araştırmada metotta geçerlilik ilkesi benimsenerek çoklu araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Gözlem, görüşme ve doküman toplama birlikte yapılarak veriler birbiri ile karşılaştırılıp tutarlılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Görüşmelerden elde edilen veriler, veri toplama aracının geçerliliğini arttırmak için metne dönüştürüldükten sonra katılımcılara gönderilerek konuşmalarını gözden geçirmeleri istenmiştir.

Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi, araştırmacının sonuçlarına nasıl ulaşıldığının belirtilmesi nitel çalışmaların geçerliliğini arttıran önemli unsur olarak bilinmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Dolayısıyla bu çalışmada verilerin toplanması, metin haline dönüştürülmesi, analiz edilmesi ve sonuçlara nasıl ulaşıldığı ile ilgili olarak ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın verilerinin sunumunda doğrudan alıntılarının kullanılması, görüşme ve gözlem verilerinin ilişkilendirilmesi araştırmanın güvenirliliğini arttırmak için tercih edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla, bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2009). Yarı yapılandırılmış gözlem tekniği ile gözlemlenen kazanımlar "Fiziksel Ortam, Aile Bireyleri, Sosyal Hayat, İletişim" olmak üzere 4 kategori altında sınıflandırılmıştır. Gözlemlerden elde edilen veriler bu kategorilere göre sunulmuştur. Ayrıca verilerin sunumunda öğretmenlerin görüşlerinden ve gözlemlerde edinilen PASÇ-öğretmen diyaloglarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Görüşmelerden elde edilen ham veriler kodlama yapılarak, kategoriler belirlenmiştir. Kodlama ve kategorileştirme işlemi tekrarlı olarak yapılmıştır. Böylece araştırmanın problemine ve amacına bağlı kalınarak, gereksiz kodlamalar çıkarılmış, gerekli görülen kısımlarda yeni kodlamalar eklenmiştir. Elde edilen bu kategoriler bulguların daha kolay anlaşılması için tablolar halinde sunulmuş ve tablolardaki veriler doğrudan alıntılarla ilişkilendirilmiştir. Sürekli karşılaştırmalı analiz metodu (Ekiz, 2009) ile analiz edilen araştırmanın verileri "Fiziksel Ortam, Aile Bireyleri, Sosyal

Hayat, İletişim” kategorilerine göre sınıflandırılmış ve doğrudan alıntılar yapılarak gözlem bulguları ile ilişkilendirilmiştir. Doküman analizi kapsamında özellikle öğrenci çalışma kitapları incelenmiş, öğrencilerin yaptıkları (veya yapamadıkları) etkinlikler tespit edilerek, uygun olanlar görüntülenerek gözlem ve görüşme analizleri bu görüntülerle desteklenmiştir.

BULGULAR

Sınıflarında parçalanmış aileye sahip çocuklar bulunan sınıf öğretmenlerinin bu çocukların eğitiminde, özellikle aile kavramının önemini kazandırılmaya çalışıldığı Hayat Bilgisi dersi kapsamında yaptıkları eğitim-öğretim etkinliklerinde karşılaşılan sorunların incelendiği bu çalışmada sırasıyla;

1. Sınıf içi PASC’lerin ve öğretmenlerin gözlemlerinden elde edilen bulgular,
2. Öğretmenlerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular
3. PASC’lerin çalışma kitaplarının incelenmesinden elde edilen bulgular sunulmaktadır.

PASC’ların BEY Temasının Etkinliklerine Katılım Düzeylerine Yönelik Gözlem Bulguları

Araştırma sürecinde BEY temasının gözlemlenen kazanımları incelendiğinde, vurgu yapılan kavramların tematik olarak kategorize edilebilir olduğu görülmektedir. Veri analizinin daha anlaşılır ve bulguların sunumunun daha mantıklı bir akış izlenmesi açısından sınıf içinde gözlemlenen bu kazanımlar “Fiziksel Ortam”, “Aile Bireyleri”, “Ailede Sosyal Hayat” ve “Ailede İletişim” olmak üzere 4 kategori altında sınıflandırılmıştır. Gözlem sırasında öğretmenlerin bu kazanımları gerçekleştirmek amacıyla her bir kazanıma yönelik sınıf içi etkinlikleri de kılavuz kitaplardan ve öğretmen uygulamalarından belirlenmiştir. Kazanımların içerikleri incelenerek ortak yönleri bulunanlar bir araya getirilmiş ve her bir sınıflamaya uygun bir kategori ismi verilmiştir.

Her kategoriye ait kazanımın işleniş sürecinde araştırmacı tarafından gözlemlenerek PASC’lerin katılım düzeyleri *katıldı*, *kısmen katıldı*, *katılmadı* şeklinde belirlenmiştir. PASC’lerin katılım düzeyleri, standart aileye sahip öğrencilerin etkinliklere parmak kaldırarak katılımları göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Etkinliklerde standart aileye sahip öğrenciler gibi parmak kaldırarak söz hakkı alan PASC’ler **katılım** gösteren düzeyde; parmak kaldırmadan öğretmenin kendisine soru sorması sonucu ya da etkinliği uyarlaması sonucu etkinliğin bir bölümünde katılım gösteren PASC’ler **kısmen katılım** gösteren düzeyde; parmak kaldırmayan ve etkinlikleri yapmayan öğrenciler ise **katılım göstermeyen** düzeyde olan öğrenciler olarak sınıflandırılmıştır.

Fiziksel Ortam

Fiziksel Ortam kategorisi, BEY temasının ev kavramının yaşanılan ortam olarak ele alındığı kazanımlardan oluşmaktadır.

Gözlemlenen PASC’lerin Fiziksel Ortam kategorisinde yer alan kazanımlara yönelik sınıfta yapılan öğrenme etkinliklerine katılım düzeyleri ve bu düzeylere ilişkin ayrıntılı açıklamalar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4’te görüldüğü üzere BEY temasının Fiziksel Ortam kategorisine ilişkin etkinliklere PASC’ların katılım düzeyleri gözlem sonucunda çoğunda “kısmen” olarak değerlendirilmiştir. Fiziksel ortam kategorisinde bulunan 7 kazanımın işleniş sürecine her öğrenci katılım gösterdiğinde 19 kez katılım olacaktır. Ancak Tablo 4’te görüldüğü gibi, gözlemler sırasında PASC’lerden etkinliklere sadece 3 tam katılım, 14 kısmen katılım olmuş ve 2 kez ise katılım olmamıştır. Etkinliklere kendi isteğiyle katılım gösteren Metin “Hayalindeki evi planlar ve sanat yoluyla ifade eder (B.3.3) kazanımına etkinlikte drama olduğu için katılmıştır. Drama sırasında Metin ile sınıf arkadaşı arasında geçen diyalog aşağıdadır:

- Bir öğrenci: Merhaba
Metin: İyiyim
Bir öğrenci: Evinden memnun musun?
Metin: Evet
Bir öğrenci: Hayal ettiğin ev var mı?

Metin: Orman gibi ev (ormanın içinde)
 Bir öğrenci: Ne zaman taşıyorsun?
 Metin: Yarın....
 Ö₁₂: Ormanın içindeki ev, hayal ettiğin ev mi?
 Metin: Çünkü benim evim
 Ö₁₂: Evin içinde neler olacak kim gelsin evine?
 Metin: Herkes.

(Diyalog 1: Doküman 5: s.3)

Tablo 4. Öğrencilerin Fiziksel Ortam Kategorisindeki Kazanımlara Katılım Düzeyleri

	Kazanımlar	Öğrenci	Katıldı	Kısmen Katıldı	Katılmadı
B.1.1	Her canlının bir yuvaya ihtiyacı olduğunu fark eder.	Zehra		√	
		Salih		√	
		Elvan		√	
B.1.2	Evinin adresini ve telefon numarasını söyler	Zehra		√	
		Salih			√
		Elvan		√	
B.2.2	Evinin ayırt edici bir özelliğini belirterek bu özelliğin evini nasıl ‘’eşsiz’’ kıldığını açıklar	Yelda		√	
		Gürhan		√	
		Anıl		√	
		Lale			√
		Tarık		√	
B.2.4	Evinin yerini, konum ile ilgili temel kavramları kullanarak bildiği yere göre tarif eder.	Tarık		√	
		Tarık		√	
B.2.5	Gerektiğinde kendi evine veya aile büyüklerine ulaşabilecek bilgileri öğrenir.	Gürhan	√		
		Yelda		√	
		Lale		√	
		Anıl	√		
B.3.1	Barınmanın insanın temel ihtiyaçlarından biri olduğunu kavrar ve bu ihtiyacın karşılanmasının önemini belirtir	Metin		√	
B.3.3	Hayalindeki evi planlar ve sanat yoluyla ifade eder.	Metin	√		

Babası özür lü olan ve çocuk yuvasında kalan Metin’in katılım gösterdiği nadir etkinliklerden olan Hayalimdeki Ev etkinliğinde drama esnasında Metin’in gülümsediği ve mutlu olduğu gözlemlenmiştir. Hatta Metin’in çalışma kitabındaki ilgili etkinliği yapmaya başladığı ve teneffüste de devam ettiği gözlemlenmiştir.

Metin gibi yuvada yaşayan Gürhan da B.2.5 kazanımı “Adresini öğren” konusunda etkinliğe drama olduğu için katılım göstermiş ve drama yapmak üzere ayağa kalktığında çok mutlu olduğu gözlemlenmiştir. Ancak dramada arkadaşı annesinin ismini sorduğunda Gürhan duraklamış, yüz ifadesi ile öğretmene (Ö₉) dönerek bilmediğini ifade etmiş ve sadece “anne” diyebilmiştir. Bu durumda öğretmen dramaya müdahale edip rol arkadaşının farklı bir soru sormasını sağlamıştır.

İki örneğe bakıldığında PASÇ’ler dramaya istekli olmaktadır fakat kazanımlar aile bireyleri ile ilgili olmasa bile etkinliklerde aile bireyleri yer alabilmektedirler ancak PASÇ’ler aile ile ilgili konuşmalarla karşılaştıklarında zor durumda kalabilmektedirler.

Fiziksel Ortam kategorisindeki kazanımların işleniş sürecine öğrencilerin çoğunluğu (14) kısmen katılım göstermişlerdir. Burada kısmen katılımın göstergesi soru-cevap yönteminin

kullanılmasıdır. Diğer bir deyişle, öğretmen öğrencilere soru sormuş ve öğrenciler de öğretmenin beklentisinden dolayı pek istekli olmasalar da cevap vermek durumunda kalmışlardır. Diğer öğrencilerden farklı olarak Tarık, öğretmen bütün öğrencilerin etkinliğe katılacağını belirtmesinden dolayı, sıra kendisine geldiğinde etkinliğe katılım göstermiştir.

Ö₁₀: Herkes evini tarif edecek. Neden evini seviyorsun, kimle yaşıyorsun herkes söyleyecek.

Tarık: 6 katlı binanın 2. Katında. Amcam, amcam, babam, babam öldü zaten (sessizce), dedem, babaannem, annem, ben. Halam da var.

Ö₁₀::Nasıl bir ev hayal edersin?

Tarık:: Güzel bir evde. Hiç kimse olmasın. Kendim yaşamak isterim büyüyünce.

Tarık: :Annemin yalnız olduğu evde.

(Diyalog 2 : Doküman 4: s.1)

Diyalog 2’de görüldüğü gibi babasını kaybetmiş olan Tarık, annesinin yalnız olduğu bir evde yaşamak istediğini belirtmektedir. Ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı Tarık annesi ile birlikte babaannesi, dedesi, amcası ve halası ile aynı evde yaşamaktadır. Kalabalık bir aile (baba/eş olmadan) yaşamının getirdiği sorunlardan dolayı Tarık’ın annesinin yalnız olduğu bir evde yaşamak istediği düşünülebilir.

Aile Bireyleri

PASÇ’lerin Aile bireyleri ile ilgili kazanım ve etkinliklere katılım düzeyleri ile ilgili detaylı açıklayıcı bulguların sunulmasına ihtiyaç duyulduğundan bu bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin Aile Bireyleri Kategorisindeki Kazanımların İşleniş Sürecine Katılım Düzeyleri

	Kazanımlar	Öğrenci	Katıldı	Kısmen Katıldı	Katılmadı
B.1.12	Ailesindeki bireyleri tanıır ve tanıtır.	Elvan		√	
		Kenan		√	
		Zehra		√	
B.1.20	Ailesindeki liderin/liderlerin ailedeki rolünü fark eder	Salih		√	
		Elvan		√	
		Kenan		√	
		Tarık		√	
B.2.11	Aile bireylerinin çocukluğunu araştırır	Anıl			√
		Lale		√	
		Yelda	√		
B.2.15	Aile bireyleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları gözlemler ve gözlem sonuçlarını çeşitli yollarla ifade eder.	Tarık			√
		Anıl			√
		Lale			√
B.3.7	Aile büyüklerinden hayatta olanların çocukluğunu araştırır	Metin			√
B.3.15	Kendi ailesi ile diğer aileleri karşılaştırarak, aile yapılarının farklı olabileceğini keşfeder	Metin		√	
		Nurcan		√	
		Çetin			√

Tablo 5’te görüldüğü gibi Aile Bireyleri kategorisindeki 6 kazanımın işleniş sürecine her öğrenci katılım gösterdiğinde elde edilecek katılım sayısı 17 dir. Ancak 2 katılım, 9 kısmen katılım ve 6 kez katılım olmamıştır. Gözlemlenen öğrencilerden Yelda (annesıyla yaşıyor), B.2.15 kazanımı

Annem, Babam, Ben konusunun birinci etkinliğinde parmak kaldırarak kendi isteğiyle katılım göstermiştir.

Ö₉: Ailenizde kime benziyorsunuz?
Yelda: Babama ve ablama
Bir öğrenci: Babasına benzeyen şanslı olurmuş.
Yelda: Ben babama benziyorum (zıplayarak)

(Diyalog 3: Doküman 2: s.5)

Yelda'nın, bu diyalogda babasına benzediğini dile getirmesi ona duyduğu özlemden kaynaklanmış olabilir. Sınıf arkadaşlarından birisinin babası hakkındaki olumlu tepkisi Yelda'nın hoşuna gitmiştir. Bu durum anne ve babası boşanma evresinde olan Yelda'nın annesi ve çevresinden babası ile ilgili genellikle olumsuz düşünceler duyması ile ilişkilendirilebilir.

Yelda, etkinliğin devamında parmak kaldırmadan ders ile ilgili olmayan konuşmalarda bulunma, ayağa kalkma, masa ve sandalye ile gürültü çıkarma gibi davranışlar göstererek dersin 3 kere bölünmesine sebep olmuş, etkinlik bittiğinde ise etkinliği beğenmediğini ifade etmiştir. Sınıf arkadaşları babaları ile ilgili konuşmalarından Yelda etkilendiği için davranış bozukluğu göstermiş ve bu nedenle etkinliği beğenmediğini ifade etmiş olabilir.

B.2.11 kazanımı "Onlar da çocuktu" etkinliğinde kısmen katılım gösteren Lale öğretmenin sorusuna parmak kaldırmış fakat söz hakkı aldıktan sonra baba ile ilgili soruya sıra geldiğinde gözleri dolmuş, devam edememiştir. Ö₁₁, Lale çok duygusal olduğundan olumsuz etkilenmemesi için açıklama yapmıştır. Ö₁₁ ile Lale arasında geçen diyalog aşağıdaki gibidir.

Ö₁₁: Anne baba ya da ağabeyinizin bebeklik fotoğrafını gören var mı?
(Lale parmak kaldırdı.)
Ö₁₁: Hangisininkini gördün? Annenin mi babanın mı ağabeyinin mi?
Lale: Gördüm. (durdu, düşündü, konuşmak istemedi oturdu)
Ö₁₁: Hepimizin yuvası, ailesi olduğu için mutluyuz. Anne babamız bugünkü haline gelmesi için doğup büyüdü. Canlıları konuşmuştuk, canlılar doğar, büyür, ölür.
Ö₁₁: Hepimizin anne babası evde beraber vakit geçiriyor.(Bu cümleyi söylerken biraz durakladı.)
Anne babanızla performans ödevi olarak konuşacaktınız sordunuz mu?

(Diyalog 5 : Doküman 3:3)

Bu etkinlikte görüldüğü gibi Ö₁₁ aile bireylerinin fotoğraflarını görüp görmediklerini sorduğunda Lale parmak kaldırmış fakat Ö₁₁, Lale konuşmaya başlamadan hangisinin fotoğrafını gördüğünü sormuştur. Lale'nin bu soru karşısında durakladığı, hüzünlendiği konuşmak istemediği ve yerine oturduğu gözlenmiştir. Ö₁₁, bu durumda Lale'nin olumsuz etkilenmemesi için açıklama yapmıştır. Fakat etkinliğin devamında Ö₁₁'in kullandığı cümlenin Lale'yi olumsuz etkileyeceğini fark ederek duraklamıştır. Burada Ö₁₁'in öncelikle öğrenciye destek olabilmek amacıyla açıklamalarda bulunduğu ancak etkinliğin devamında bu desteği sürdüremediği gözlemlenmiştir.

Aile Bireyleri kategorisindeki B.2.15 kazanımı Annem, Babam, Ben konusunda Tarık, etkinliğin gerektirdiği aile yaşantısına sahip olmadığı için (babasını küçük yaşta kaybetmiş) katılım gösterememiştir.

Ö₁₀: T. Sen hangi rengi seviyorsun?
Tarık: Mavi.
Ö₁₀: Baban hangi rengi seviyormuş?
Tarık:-----
Ö₁₀: Anneniz, babanız neler yapmaktan hoşlanıyor?
(Tarık, parmak kaldırdı çok istekliydi)
Tarık:-----
Ö₁₁: Tarık. Bilmiyor muydun neyden hoşlandığını?
Tarık: Gezmekten
Tarık: Öğretmenim ben dedemin hoşlandığı şeyi biliyorum.

(Diyalog 6 : Doküman 4: s.6)

Yukarıdaki diyalogda da görüldüğü gibi Tarık, etkinliğe katılmak istemiştir ancak babası ile ilgili sorulara cevap verememiştir. Bu durumun nedeni babasını küçük yaşta kaybetmesi ve onu yeterince tanıyamaması ile açıklanabilir. Diyaloğun devamında babası yerine dedesi ile ilgili konuşmak istese de Ö₁₀ başka bir öğrenciye yönelmiştir.

Tablo 5'e göre PASÇ'ler 5 kez etkinliğin uygun olmaması sebebi ile katılım gösterememişlerdir. Örneğin Çetin'e ait Hayat Bilgisi çalışma kitabındaki B.3.15'e ait etkinliğin fotoğrafı ders sonunda çekilerek aşağıda sunulmuştur:



Fotoğraf 1. Çetin'e Ait Etkinlik

Fotoğraf 1'e bakıldığında ilk etkinlikte öğrencinin kendi ailesi ile sıra arkadaşının ailesini karşılaştırması gerekmektedir. Ancak Çetin yuvada kalmakta ve ailesini tanımamaktadır. Çetin'in ailevi durumuna uygun olmayan bu etkinliğin işleniş sürecinde sıra arkadaşı Çetin'in yuvada kaldığını ve etkinliği beraber yapamadıklarını yüksek sesle dile getirmiş, bunun üzerine öğretmen (Ö₁₃) Çetin'in sıra arkadaşını alarak standart aileye sahip olan bir öğrencinin yanına oturtmuştur. Öğretmen Çetin'e yönelik hiçbir yönlendirmede bulunmamış, Çetin de bu etkinlik süresince sessizce beklemiştir. 2. etkinlikte ise öğrencinin kendi ailesi değil, aile ile ilgili kavramlar sorulmaktadır. Çetin, kendi ailesi ile ilgili bilgi gerektirmeyen etkinliği yapabilmıştır. Bu durum PASÇ'lerin kendi aileleri ile ilgili olmayan etkinliklere katılabildiklerini göstermektedir.

Diğer bir yuva öğrencisi olan Metin, "Herkesin ailesi farklıdır" etkinliğinde aile bilgileri ile ilgili olan ve doldurulması gereken boşlukları aşağıdaki fotoğrafta olduğu gibi tamamen karalamıştır.



Fotoğraf 2. Metin'e Ait Etkinlik

Yuvada kalan Metin sadece anne ve ağabeyini görmektedir. Etkinlikte ailesinden görebildiği akrabaların resmini çizmiştir. Ancak, Ö₁₂ tarafından zihinsel özürlü olan babasından korktuğu ifade edilen Metin, etkinlikte babası ile ilgili kısımları tamamen karalamıştır. Etkinliğin devamını boş bırakmıştır. Bu durum PASÇ'lerin BEY temasının etkinliklerini gerektiği gibi yerine getiremediklerini göstermektedir. Özellikle yuva öğrencileri, ailevi durumları nedeniyle bu durumla daha çok karşılaşmaktadırlar.

Sosyal Hayat

Sosyal Hayat kategorisinde yer alan 15 kazanım işleniş sürecinde gözlemlenmiştir.

PASÇ'lerin Sosyal Hayat kategorisinde yer alan kazanımlara katılım düzeyleri ve bu düzeylere ilişkin ayrıntılı açıklamalar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Sosyal Hayat Kategorisindeki Kazanımların İşleniş Sürecine Katılım Düzeyleri

Kazanımlar		Öğrenci	Katıldı	Kısmen Katıldı	Katılmadı
B.1.6	Evde kuralların neden gerekli olduğunu açıklar.	Zehra		√	
		Salih			√
		Elvan		√	
		Kenan		√	
B.1.13	Ailedeki yardımlaşmayı ve görev dağılımını araştırır, dayanışmaya günlük hayattan örnekler gösterir	Zehra	√		
		Salih	√		
		Kenan	√		
		Elvan		√	
B.1.15	Ailenin dayanışma ve iş birliği yapılan özel bir çevre olduğunu kavrar.	Zehra		√	
		Salih		√	
		Kenan	√		
		Elvan		√	
B.1.17	Kendisinin ve ailesindekilerin hata yapabileceğini ve bunun doğal olduğunu kabul eder.	Kenan		√	
		Elvan			√
B.1.21	Günlük zamanının bir bölümünü ailesi ve yakın çevresiyle birlikte eğlenmek için harcar.	Kenan	√		
		Elvan			√
B.1.24	Paranın değişim aracı olarak işlevini fark eder	Kenan	√		
		Elvan		√	
		Yelda		√	
B.2.9	Yemek yerken uyulması gereken görgü kurallarının nedenlerini açıklar.	Tarık	√		
		Anıl		√	
		Lale			√
		Tarık		√	
B.2.16	Aileyi ilgilendiren konularda karar alınırken görüş bildirir ve bunun insan hak ve hürriyetleriyle ilişkisini kurar	Anıl		√	
		Lale		√	
		Tarık		√	
B.2.17	Evde uyulması gereken kuralların belirlenmesine katkıda bulunur.	Tarık		√	
B.2.18	Ailesindeki yardımlaşmayı gözlemleyerek, aile içinde üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir.	Yelda		√	
		Gürhan		√	
		Tarık	√		
		Anıl			√
		Lale			√
B.2.33	Ailesiyle birlikte gezmek, tatillerini geçirmek ve eğlenmek için plan yapar ve bu planı ailesiyle paylaşır	Tarık	√		
		Anıl		√	
		Lale		√	
B.3.19	Ailede kararlar alınırken görüş bildirir ve kendisinin üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir ve bunları uygular.	Metin		√	
		Nurcan	√		
B.3.25	Kaynakları bilinçli olarak tüketmenin aile bütçesine katkısını açıklayan çeşitli etkinliklerde bulunur.	Nurcan			√
		Çetin		√	
B.3.34	Ailesiyle birlikte eğlenmenin aile bireylerine katkılarını açıklar, bunun için planlar yapar ve planıyla ilgili düşüncelerini etkili bir biçimde sunar	Nurcan		√	
B.3.35	Ailesiyle katıldığı özel gün kutlamalarında mizahı kullanır.	Nurcan		√	

Tabloda görüldüğü gibi, Sosyal Hayat kategorisinde gözlemlenen 15 kazanımın işleniş sürecine her öğrenci katılım gösterdiğinde elde edilecek katılım sayısı 40 tır. Ancak PASC’lerden 10 katılım, 23 kısmen katılım olmuş ve 7 kez katılım olmamıştır.

Katılım gösteren öğrencilerin çoğunluğu öğretmenlerin etkinlikleri PASC’lerin aile durumuna göre uyarlaması ile katılım göstermişlerdir. Örneğin Ö₁₀ B.2.33 “Ailesiyle birlikte gezmek, tatillerini geçirmek ve eğlenmek için plan yapar ve bu planı ailesiyle paylaşır” kazanımı etkinliğinde babasını kaybetmiş olan Tarık için annesiyle geçireceği bir tatil planı yapmasını ve bunu annesiyle paylaşmasını istemiştir. Etkinliğe başlangıçta katılım göstermeyen Tarık, öğretmenin yapmış olduğu uyarılma sayesinde katılım gösterebilmiştir. Aile Bireyleri temasındaki kazanımları öğretmenler uyarlasa bile PASC’ler tam bir katılım gösterememekte iken Sosyal Hayat kategorisindeki kazanımları öğretmenler daha iyi uyarlayabilmiş ve PASC’ler tam katılım gösterebilmiştir. Katılım gösteren PASC’lerden Kenan diğer öğrencilerden farklı olarak annesinin yeniden evlenmesi ve artık üvey bir “baba”nın olması nedeniyle etkinliklere katılım göstermeye başlamıştır. Kenan ile Ö₈ arasında geçen diyalog aşağıdadır:

Ö₈: Ailenizle alışverişe gidiyor musunuz?

Kenan: Önceden annemden bir şey istemiyordum, paramız yoktu.

Ö₈: Artık baban var, çalışıyor, paranız oluyordu.

Kenan: Evet. Babam çalışıyor.

Bir öğrenci: Öğretmenim bunun babası gelmeyecek miydi?

Ö₈: Geldi işte.

Kenan:-----

(Diyalog 7 : Doküman 1: s.14)

Kenan’ın parmak kaldırarak etkinliklere katılmaya başlaması Ö₈’in Kenan’a baba ile ilgili soruları rahatlıkla sorabilmesini sağlamıştır. Ancak Kenan, etkinliklerin gerektirdiği sorulara cevap verdiğinde parçalanmış bir aileye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durumu farkedenden sınıf arkadaşı tepkisini dile getirerek diğer öğrencilerin de durumu öğrenmesine ve Kenan’ın olumsuz etkilenmesine neden olmuştur.

BEY teması kazanımlarından B.1.13’te ailedeki yardımlaşma ve görev dağılımı etkinliğinde öğretmen, sınıfında babası olmayan öğrencileri göz önünde bulundurarak etkinliklerin hepsini anne ile ilişkilendirmiş ve PASC’ler (Zehra, Salih, Kenan) annesi ile yaşadıkları için etkinliğe katılım gösterebilmişlerdir.

Kısmen katılım gösteren PASC’ler ise parmak kaldırmadığı halde öğretmenin soru sorduğu ve cevap vermek zorunda olduğu için etkinliğe katılan, öğretmenin etkinliği uyarlamasına rağmen etkinliğin sadece bir bölümüne katılabilen, kitaptaki başlık ya da metni okuyanları göstermektedir. Örneğin B.3.19’da “Sen de fikrini söyle” etkinliğinde aile ortamında karar alma süreci işlenmektedir. Öğretmen (Ö₁₂) yuvada kalan Metin için etkinliği uyarlamış ve Metin’in etkinliğin bir bölümüne katılımını sağlamıştır. Ö₁₂ ile Metin arasında geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

Kitaptaki soru: Ailenizde hafta sonu ne yapacağınıza kim karar verir? (Ö₁₂ soruyu aşağıdaki şekilde değiştirmiştir)

Ö₁₂: Metin senin yaşadığın yerde çizgi film izlemek istiyorsun, bir arkadaşım da başka bir program izlemek istiyor. Kimin dediği oluyor?

Metin: Benim.

Ö₁₂: Neden?

Metin: Onları döverim.

(Diyalog 8: Doküman 5: s.14)

Ö₁₂ soruyu Metin ile yaşlıları arasında geçen bir sorun ile ilişkilendirmesi, Metin’in verdiği cevaplarda da görüldüğü üzere yeterince uygun bir uyarılma olmamıştır. Bunun yerine Ö₁₂, soruyu Metin ile bir yetişkin arasında geçen karar verme süreci ile ilişkilendirerek sormasının etkinliğin amacına daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Ö₁₀ sınıfında babasını kaybeden öğrenci olduğundan dolayı B.2.16.kazanımı “Benim de fikrim var” etkinliğinde, sınıfta herkese sırayla babalarının karar alırken fikirlerini alıp almadığını sordu.

Tarık'a sıra geldiğinde ise soruyu "Annen senin de fikrini alır mı?" şeklinde değiştirerek Tarık'ın da etkinliğe katılımını sağlamıştır.

Etkinliklere katılım göstermeyen PASÇ'ler kazanımın gerektirdiği aile yaşantısına sahip olmadığından etkinlikte yer alan soruları cevaplayamayan, psikolojik olarak olumsuz etkilendiği için konuşmak istemeyen ve öğretmenin öğrencinin olumsuz etkileneceğini düşündüğü için etkinliğe katılmamasını sağladığı PASÇ'leri temsil etmektedir. Örneğin B.1.21'de "Mutlu bir aileyiz" etkinliğinin gerektirdiği aile yaşantısına sahip olmadığı için etkinliğe katılmayan Elvan ile Ö₈ arasında geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

Kitaptaki soru: Doğum gününüzü ailenizle ve akrabalarınızla kutladığınızda neler hissedersiniz?

Ö₁₂: Elvan doğum gününü ailenle kutlayınca neler hissedersin?

Elvan: Ben hiç doğum günümü kutlamadım ki. Bir kere annem kutlayacaktı ama olmadı.

(Diyalog 9: Doküman 1: s.13)

Öğretmen etkinliği Elvan'ın ailevi durumuna uyarladığı halde etkinlik Elvan'ın yaşantısına uygun duruma getirilememiştir. Diyalog 9'da da görüldüğü gibi etkinlikte yer alan sorunun genel bir ifade olmaması bu duruma neden olarak gösterilebilir.

İletişim

PASÇ'lerin İletişim kategorisinde yer alan 3 kazanımın işleniş sürecine katılım düzeyleri ve bu düzeylere ilişkin ayrıntılı açıklamalar Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 2 Öğrencilerin İletişim Kategorisindeki Kazanımların İşleniş Sürecine Katılım Düzeyleri

Kazanımlar		Öğrenci	Katıldı	Kısmen Katıldı	Katılmadı
B.3.14	Aile üyeleri arasındaki ilişki ve iletişim biçimi ile diğer kişilerle olan ilişki ve iletişim biçimi arasındaki farkı ayırt ederek ailenin özel bir çevre olduğunu kavrar.	Metin		√	
		Nurcan	√		
		Çetin			√
B.3.17	Aile içinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmek için, sorun çözme becerisini kullanır.	Metin		√	
		Nurcan	√		
		Çetin			√
B.3.18	Çevresini gözlemleyerek hangi iletişim türlerinin kullanıldığını araştırır	Metin			√

İletişim kategorisinde yer alan 3 kazanıma her öğrenci katılım gösterdiğinde 7 kez katılım olacaktır. Ancak PASÇ'lerden 2 katılım, 2 kısmen katılım olmuş ve 3 kez katılım olmamıştır. İletişim kategorisindeki kazanımların işleniş sürecine öğrencilerden sadece Nurcan katılım göstermiştir. B.3.14 kazanımı "Ailemiz bizim için özeldir" konusunda Nurcan ile Ö₁₃ arasında geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

Ö₁₃: Bir sorununuz olduğunda en çok paylaştığınız kişi anneniz, babanız değil mi?

Nurcan: Anneme derim yoksa abim ya da ablama derim

(Diyalog 10 : Doküman 6: s.1)

Diğer kategorilere de bakıldığında Nurcan genellikle katılım gösteren, aktif bir öğrencidir. Nurcan'ın etkinlikleri diğer aile bireyleri ile ilişkilendirerek yapması ailevi durumunu kabullendiği ve dolayısıyla etkinliklere katılabildiği şeklinde yorumlanabilir.

Etkinliklere kısmen katılım gösteren Metin, Ö₁₂'nin etkinlikleri Metin'e göre uyarlamasıyla katılım gösterebilmiştir. B.3.14 kazanımı "Ailemiz bizim için özeldir" etkinliğinde Metin ile Ö₁₂ arasında geçen diyalog aşağıda verilmiştir.

Ö₁₂: Metin sen hasta oluyor musun?

Metin:Evet

Ö₁₂: Yuvada sana kim bakıyor, ablaların mı?

Metin: Evet

Ö₁₂:Ne yapıyorlar?

Metin:Kafama su koyuyorlar iyileşeyim diye.

Ö₁₂: Burnunu yıkıyorlar mı?

Metin: Ben hasta olunca kendim yıkıyorum.

Ö₁₂: Ama Sema (normal aileye sahip öğrenci) hasta olunca annesi yıkıyor yüzünü..Sen hastayken yemek getiriyorlar mı yatağına?

Metin: Evet.

Ö₁₂: Seni çok seviyorlar demek ki. Sevmeseler yapmazlar. Sema'nın annesinin yaptığını Metin'in ablaları yapıyor.

Metin: Öğretmenim doğru diyorsunuz daa.....(devam etmedi sustu.)

(Diyalog 11 : Doküman 5: s.6)

Ö₁₂ etkinliği Metin'e uyarlamak istemiş ancak olumsuz ifadeler kullanarak Metin'in hüzünlenmesine sebep olmuştur. Bu durumu fark eden Ö₁₂ standart aileye sahip öğrencinin annesi ile yuvada Metin'in bakımı ile ilgilenen ablalarının aynı uygulamaları yaptığından bahsederek Metin'e destek olmaya çalıştığı gözlemlenmiştir.

Özet olarak, sınıf içinde yapılan gözlemlere göre, PASÇ'lerin normal aileye sahip öğrencilere göre tüm kategorilerdeki etkinliklere katılım düzeyleri oldukça düşük olduğu görülmektedir. PASÇların katılımını sağlamak için öğretmenlerin çeşitli strateji ve yöntemler uyguladıkları, bunlardan bir kısmında başarı sağladıkları, ancak bir kısmında ise öğrenci katılımını gerçekleştiremedikleri gözlenmiştir. Bu anlamda temanın uygulanmasında özellikle PASÇ'lerin olduğu sınıflarda çeşitli zorluklarla karşılaşıldığı, öğretmenlerin de problem yaşadıkları sınıf içi gözlemlerle ortaya konmuştur.

Öğretmelerin BEY Temasının İşlenişine Yönelik Görüşlerine İlişkin Görüşme Bulguları

Araştırmada katılımcı öğretmenlere Hayat Bilgisi dersinde yer alan BEY teması ile ilgili genel görüşleri sorulmuştur. İlk olarak öğretmenlerden temayı genel bir bakış açısıyla değerlendirerek, tema hakkındaki olumlu veya olumsuz görüşleri, temanın gerekliliği hakkındaki genel düşünceleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu konuda elde edilen bulgular Tablo 8'de özetlenmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin BEY teması ile ilgili genel görüşlerinin çoğunlukla olumsuz yönde olduğu görülmektedir. BEY temasına yönelik en fazla tekrar eden olumsuz görüşler "bireysel farklılıkları dikkate almaması" ve "PASÇ'leri olumsuz etkilediği" yönündedir. BEY temasının PASÇleri olumsuz etkilediği görüşünde olan öğretmenlerden (Ö₁, Ö₃,Ö₆,Ö₇ Ö₈, Ö₉,Ö₁₀,Ö₁₁ Ö₁₂,Ö₁₃) Ö₁₃ ve Ö₁₁ görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

PASÇler de aynı etkinlikleri yapıyorlar. Tabi babası olmayan çocuk, babası ile ilgili sorularda zorlanıyor. Öyle olduğunu ben hissediyorum, hani zorlanmadığı kolayca söylediği şeyler de bazen oluyor ama zorlanıyor. (Ö₁₃)

Çocukta duygusal olarak bir şey yaratıyor. Belki o güne kadar onları bilmemek veya yaşamamak onlarda herhangi bir sorun yaratmıyordu ama annen var mı akraban var mı baban var mı? Bu kavramlara girdiğinizde biraz daha duygusallaşiyor çocuklar. Olmaması bence daha iyi (Ö₁₁).

Tablo 8. Öğretmenlerin BEY Teması ile İlgili Genel Görüşleri

Genel Görüşler	Ö ₁	Ö ₂	Ö ₃	Ö ₄	Ö ₅	Ö ₆	Ö ₇	Ö ₈	Ö ₉	Ö ₁₀	Ö ₁₁	Ö ₁₂	Ö ₁₃
Bireysel farklılıkları dikkate almamaktadır.	√	√			√	√	√	√	√	√		√	√
PASÇ'ı olumsuz etkilemektedir.	√		√			√	√	√	√	√	√	√	√
Eksiklikleri bulunmaktadır.	√							√	√			√	√
Aynı konular tekrar tekrar işlenmektedir.		√		√	√	√							√
Günümüz aile yapısına hitap etmemektedir.			√		√		√	√		√			
Aileyi gerektiğinden fazla irdelemektedir.		√	√			√		√			√	√	
Yalan söylemeye alıştırmaktadır.					√					√	√	√	√
Zaman problemi yaşanmaktadır.				√					√				
Mutlu aile tablosu yansıtmaktadır.			√			√	√	√	√	√			
Magazin yönü ağırlıklıdır.						√			√	√	√		
Programda PASÇye yönelik uyarı yok.								√	√		√	√	√
Etkinlikler PASÇye uygun değil.		√				√		√	√			√	√
Değerlendirme yapılamamaktadır.									√	√		√	√
Temadaki etkinlikler faydalıdır.	√			√	√			√					
Aileyi eğitime katmaktadır.	√												
Etkileşim ortamı sağlamaktadır.													√

Öğretmenler (Ö₂, Ö₄, Ö₈, Ö₉, Ö₁₂, Ö₁₃) BEY temasının, standart bir aileye sahip çocuklara yönelik olduğunu, PASÇ'lere hitap etmediğini düşünmektedirler. Bu konuda Ö₂, Ö₆ ve Ö₁₃ görüşünü şu şekilde belirtmektedir:

“Sanki bütün aileler birlikteymiş gibi programımız, yani herhangi bir ayrılık söz konusu değil. Benim sınıfım bir tarafa bir kaç tane boşanmanın olduğu sınıflar da var.” (Ö₂)

...Boş bırakıyor bazı etkinlikleri mecburen. Oraya bir şey yapamıyorlar. O açılardan o düşünülmemiş. Mesela Nurcan, “öğretmenim ben ne yapacağım?” diye soruyor. Bazen sormayınca ve o yapmayınca tamam diyorum, anlıyorum fazla da üzerine gitmiyorum. Çetin’de zaten aile olmadığı için yap da diyemem, niye yapmadın da diyemem. Çünkü ne yapsın orada koskoca bir sayfa var anne baba yani ne yazsın çocuk? (Ö₁₃).

“Tek tip öğrenciye yönelik, yani ailesi olan, annesi babası olan mutlu aile tablosu çizen bir program hazırlanmış. Parçalanmış aile ya da annesi babası olmayan çocuğa göre hazırlanmamış (Ö₆)”.

Gözlemlerden elde edilen bulgular ile öğretmenlerin yukarıdaki görüşleri paralellik göstermektedir. Örneğin Ö₁₃ ün görüşü ile sınıf içi gözlemlerden elde edilen bulgular birbirini destekler niteliktedir. PASÇ'ler, ailevi durumlarına uygun olmadığı için çalışma kitabında yer alan soruları boş bırakmaktadırlar.

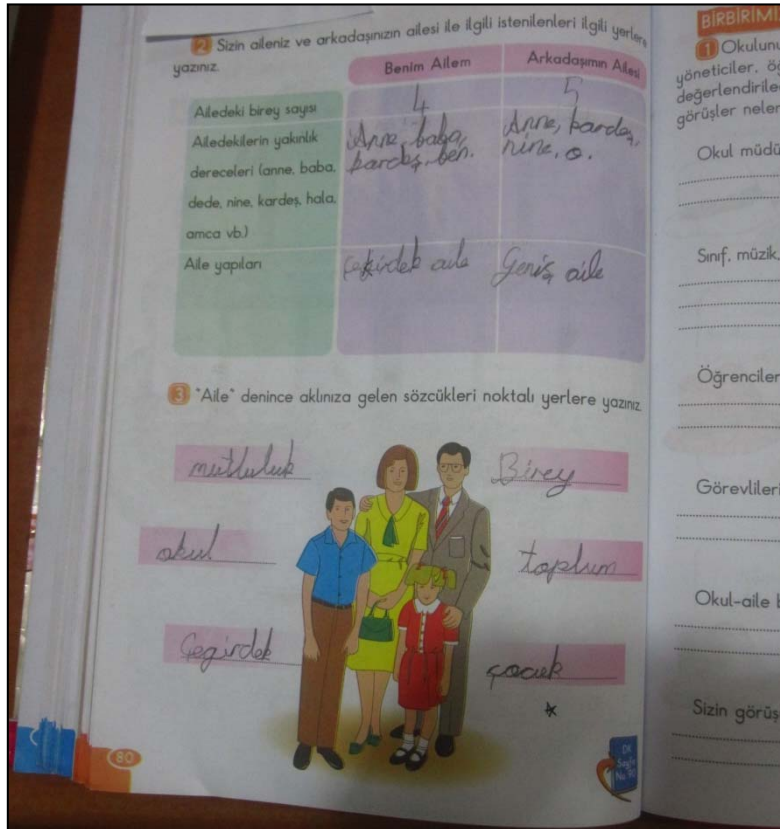
BEY temasının PASÇ'lere uygun hazırlanmadığını belirten öğretmenlerden Ö₁₂, kendisi de küçükken babasını kaybettiği için PASÇ'leri daha iyi anladığını ve BEY temasındaki etkinliklerin düzenlenmesi için girişimde bulunduğunu belirtmektedir. Ö₁₂ görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

PASÇ'ler programda düşünülmemiş. Ama biz bunu daha önce bildirdik. Sene sonunda rapor veriyoruz. O konuların kaldırılmasını, yuvadan gelen çocuklar için veya parçalanmış ailesi olanlar için illa yuva olması şart değil. Onlar için yıkıcı bir durum. Bir kez daha yıkıyorsun onu. O çocukların iç dünyasını bilmiyorsun ki....Çünkü ben kendimden de biliyorum. Ben küçükken babamı kaybettim o tür, ilkokuldayken işte Hayat Bilgisi dersinde, Sosyal bilgiler dersindeki o tür sorular aile ile ilgili, anne baba ile ilgili, işte birlikte gezme konularında, kendi içine gömülüyorsun. Çok kötü bir durum.

Ö₁₂'nin BEY teması hakkındaki bir diğer görüşü ise bu temanın PASÇ'lerin etiketlenmesine sebep olduğunu yönündedir. Ö₁₂'nin görüşleri şu şekildedir:

BEY teması etkinlikleri PASÇ'lerin etiketlenmesine neden oluyor. Çünkü kazanımlara baktığınız zaman veya sınıfta o etkinliklerin işlenişinde diğer çocuğu açığa çıkarıyorsun.

Gözlemlenen PASÇ'lerden Nurcan'ın sıra arkadaşının Hayat Bilgisi çalışma kitabındaki etkinliğin fotoğrafı aşağıda gösterilmektedir. Nurcan'ın parçalanmış bir aileye sahip olduğunu ortaya çıkaran bu etkinlik, PASÇ'lerin etiketlenmelerine sebep olan etkinliklerden sadece bir tanesi olarak düşünülebilir. Bu durum BEY temasının etkinliklerinin PASÇ'lerin sınıfta etiketlenmelerine sebep olduğu görüşünü desteklemektedir. Nurcan'ın sıra arkadaşının etkinlik fotoğrafı aşağıdadır:



Fotoğraf 3. Nurcan'ın Sıra Arkadaşına Ait Etkinlik

Yukarıdaki fotoğrafta görüldüğü gibi ilk etkinlikte Nurcan ve sıra arkadaşı aile bireylerini karşılaştırmışlardır. Bu durumda Nurcan'ın babası ile birlikte yaşamadığı anlaşılmış ve ailesinin

parçalanmış olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum, sınıf içi etkinliklerde PASC'lerin etiketlendiklerini göstermektedir.

PASC'lerin etiketlenmesine sebep olan örnek etkinliklerden başka bir tanesi de "Annem, babam ve ben" etkinliğidir. Etkinliğin içeriğine bakmaksızın başlığının bile PASC'lere uygun olmadığı görülebilir. Babasını kaybeden Lale'ye ait Hayat Bilgisi Çalışma Kitabının fotoğrafı aşağıda sunulmaktadır:

ANNEM, BABAM VE BEN
Aile bireylerini gözlemleyerek aşağıdaki tabloyu tamamlayınız.

	Ben	Annem	Babam
Boy	Orta	Uzun	Yük
Saç Rengi	Mavi	Siyah	Yük
Sevdiği Yemekler	Mantı, kebab	Barut ve marul	Yük
Sevdiği Renkler	Sarı, kırmızı	Bordo, kırmızı, beyaz	Yük
Sevdiği Müzik Türü	Pop müzik türü	Türk sanat müziği	Yük
Hoslandığı Seyahat (İlgi Alanları)	Yok	Yok	Yük

a. Annenizle benzeyen yönlerinizi maviye boyayınız.
b. Babanızla benzeyen yönlerinizi kırmızıya boyayınız.
Boyamadığınız kısımlar farklılıklarınızdır.

Fotoğraf 4. Lale'ye Ait Etkinlik

Fotoğrafta görüldüğü gibi babasını kaybetmiş olan Lale, babasını yeterince tanıyamadığı için etkinlikte onunla ilgili kısımları *yok* kelimesini yazarak durumu ifade etmeye çalışmış olabilir. Ancak bu etkinliğin sınıf içinde sunulması Lale'nin olumsuz etkilenmesine sebep olabilir.

Ö9'un sınıfında bulunan 8 yaşındaki Yelda, anne ve babasının boşanma sürecinde olduğunu sınıf arkadaşları tarafından bilinmesini istemediği için bu durumu saklamaya çalışmıştır. Ancak BEY teması sürecinde yalan konuştuğunu düşündüğünden baskı altında kalmış ve davranış bozukluğu göstermiştir. Sonrasında yaşanan olayları Ö9 şu şekilde aktarmıştır:

HB dersinde benim kulağıma Yelda, annesi ile babasının boşanma sürecinde olduğunu itiraf etti. Sınıfa da söylemek istiyorum dedi, hadi sınıfa da söyle dedim. O sırada yuvada kalan Gürhan da geldi ikisi kader birliği yapmış gibi ikisi de duygulandı, sınıf da duygulandı. Birisi dedi ki "ama öğretmenim demişti ki babam böyle böyle geliyor, gidiyor" tabi Yelda boynunu bükmüş duruyor. O zaman öyle söylemesi gerekiyordu dedim. Yani anne babası ayrı değilmiş gibi davranıyordu 1. sınıftayken. O temadan, temadaki o konudan sonra kendisi ben söylemek istiyorum deyince (ben biliyordum durumu) rahatladı. Gürhan da rahatladı, ailesi hakkında hiç konuşmayan Gürhan da ilk kez benim babam sinir hastası dedi. Bu sefer Yelda, Gürhan'ın ablası rolünü üstlendi, onu

korumaya başladı. Sınıf da rahatladı yani Yelda'nın verdiği negatif enerji o gerginlik kalktı sınıftan. Daha bir yumuşak oldu, herkes yaptıklarını daha hoşgörülü karşıladı. Yelda da çok rahatladı. Çünkü herhalde onun baskısını hissediyordu ben yalan söylüyorum, boşandığımı nasıl söyleyeceğim diye veya onu kusur olarak görüyordu.

BEY temasının konularının 1. 2. ve 3. sınıfta tekrar edildiği 5 öğretmen tarafından dile getirilmektedir. Bu noktada müfredatın böyle hazırlanmış olması öğretmenlere göre uygun görülmediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Öğretmenlerin en dikkat çekici olumsuz görüşlerinden biri de BEY temasının öğrencileri yalan söylemeye teşvik ettiği yönündedir. Bu görüşte olan öğretmenlerden (Ö₅ Ö₁₀, Ö₁₁ Ö₁₂ Ö₁₃) Ö₁₁ ve Ö₁₃ bu durumu çok ciddi bir konu olarak görmemekte ve beyaz yalan olarak adlandırmakta, Ö₅ ve Ö₁₀ ise BEY temasındaki etkinliklerin gerçeği yansıtmadığını, öğrencilerin kişiliklerinin geliştiği ilkökul çağında kötü bir davranış olan yalan söylemeye teşvik edildiğini dile getirmektedir. Öğretmenlerden Ö₁₀, kazanımların işleniş sürecinde çocukların belki de kendilerini deşifre etmemek amacıyla aile durumları ile ilgili bilgileri sakladığını, gerekirse olayı saptırarak anlattıklarını veya gerçek yerine yalan söylemeyi tercih ettiklerini aşağıdaki görüşleriyle net olarak açıklamışlardır:

Yalana teşvik ediyor, olmayan şeyi varmış gibi göstermeye çalışıyor. Yani normalde de öyle mesela bu aile şeyiyle ilgili olmayan şeyler söylüyor çocuklar... mesela evinde belki o kadar huzurlu ortam yok ama varmış gibi gösteriyor, zengin değil ama zenginmiş gibi gösteriyor. O bakımdan tam yansıtmıyor gerçeği. Bu temada yaşantıları anlatma veya sorular, etkinlikler rastgele, yani doldurmuş olmak için doldurulmuş oluyor (Ö₁₀).

BEY temasının sınıflarda işlenişini zorlaştıran eksikliklerden bir diğeri ise PASÇ'ler ile birlikte standart aileye sahip öğrencilere dahi hitap etmeyen etkinlikleri barındırmasıdır. Öğretmenlerden 5'i (Ö₂, Ö₅, Ö₇, Ö₈, Ö₁₀) bu konuda görüş bildirmiş, BEY temasının günümüz aile yapısını yansıtmadığını ifade etmişlerdir. Ö₈'in görüşleri aşağıdaki gibidir:

..Bir öğrencinin babası "siz işte sınıfta aile teması işlemişsiniz, ama bizde babaanne de yaşıyor, çocuk evde gelip babaanneye sen bizim ailemizden değilsin dedi" dedi. Beni yanlış anlamış dedim ama belki de ben çocukların seviyesine çok fazla inemedim. Aile, aslında evde hep birlikte yaşadığımız küçük bir aile var kendi çekirdek ailemiz, diğerleri ise kocaman bir aile, diğerleri ile kocaman bir aile oluyoruz diye anlatmaya çalıştım. Orada bayağı zorlandım.

Yapılan görüşmelerde tema ile ilgili olumlu görüşler de ortaya konmuştur. BEY temasına yönelik öğretmenlerin genel görüşleri arasında, normal aileye sahip öğrenciler için BEY temasının etkinliklerinin faydalı olduğu ifadesi yer almaktadır. BEY temasının eksikliklerinin bulunduğu ancak olumlu yönlerinin de olduğunu belirten öğretmenlerin düşünceleri şu şekildedir:

Her şey dördörtlük olanlar için güzel, bir şeylerin farkındalığını ortaya çıkarıyor ama her çocuğun ailesi bir değil, olmadığı için tema eksik, çocuğun üzerinde bir burukluk yaratıyor. Bence güzel bir tema ama eksik bir tema. Bireysel farklılıkları dikkate almıyor. Özellikle de ailesi parçalanmış çocukları dikkate almıyor (Ö₈).

Aileyi eğitime katıyor. Aile ile paylaşımları oluyor o tür konularda. Bence güzel yani. Çok fazla özele girmedikten sonra bir sakıncası yok (Ö₁).

Çocuklar aileleri ile olan ilişkilerini birbirleri ile bizimle paylaşıyorlar bir paylaşım ortamı oluyor, etkileşim ortamı oluyor birbirimizi daha iyi tanıyoruz (Ö₁₃).

Öğretmenlerin BEY teması hakkındaki görüşleri incelendiğinde, tema hakkında olumsuz görüşlerin olumlu görüşlere göre daha fazla yer aldığı görülmektedir. Tablo 16'da görüldüğü gibi en çok tekrar eden görüşler temanın bireysel farklılıkları dikkate almadığı ve parçalanmış aileye sahip çocukları olumsuz etkilediği yönündedir (f=10). Ülkemiz gibi eğitim sisteminin merkezî bir yapıya sahip olduğu ülkelerde, uygulanan eğitim programı da bütün ülke için standart olarak düzenlenen ve tüm okullarda uygulanan merkezi programdır. Araştırma kapsamına giren okullarda da standart aile çocuklarına göre düzenlenen programın uygulanıyor olması katılımcı öğretmenlerin

dikkatinden kaçmamış olup, çalışma sırasında bu olgu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Nitekim diğer görüşlerde de bu temanın parçalanmış ailelere sahip öğrencileri olumsuz yönde etkilediğine dair bulgular mevcuttur.

TARTIŞMA

Bu çalışmada ulaşılan genel bulgulardan birisi ailevi durumun çocukların hem okul yaşantılarını hem de psikolojik durumlarını olumsuz yönde etkilediğidir. Parçalanmış aileye sahip olan bir çocuğun okul içi derslerdeki eğitim faaliyetlerine katılım oranı düşmekte, kendi akranları ile iletişim kurma açısından da sorunlar yaşadıkları katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmektedir. Gözlem bulgularında PASÇ'lerin okul içi faaliyetlere katılımı standart aileye sahip öğrencilere oranla daha düşük seviyede olduğu görülmektedir. Her ne kadar Ünsal (2013) çalışmasında öğretmenlerin yaklaşık %80'inin yeni programların öğrenci katılımını artırdığını belirttiklerini dile getirir de, bu çalışmada parçalanmış aileye sahip çocukların bu katılım düzeyini yakalayamadıkları gözlenmektedir. Diğer taraftan Öndiger (2006) de çalışmasında anne babası boşanmış olan çocukların genel psikolojik uyumlarının evli ailelerdeki çocukların psikolojik uyumundan daha olumsuz olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca anne babaların evlilik çatışmalarının yüksek düzeyde olması ve boşanmayla sonuçlanmış olmasının çocukların ruh sağlığı üzerinde olumsuz rol oynadığı görülmüştür (Özen, 1998). Ailevi durumlarının akademik başarılarını olumsuz etkilediği yönünde bulgulara ulaşan Şentürk (2006) ise, çeşitli sebeplerle aileleri parçalanan çocuklar içinde okul başarısı en düşük olanların çatışmalı ailede yaşayanlar ve yurttan kalan çocuklar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu araştırma bulguları da bahsedilen çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir. Örneğin; araştırma kapsamında yuvada kalan öğrenciler olan Gürhan, Metin ve Çetin BEY temasının Aile Bireyleri ile ilgili etkinliklerine ya kısmen katılmış ya da hiç katılmamışlardır ki bu durum onların okul başarısını olumsuz yönde etkileyen faktörlerden biridir. Benzer şekilde Erürker (2007) de ailenin parçalanmış olması ve çocukların tek ebeveynle yaşamasının bilişsel işlevlerdeki performanslarını olumsuz etkilediğini tespit etmiştir. Bu çalışmada da tek ebeveyn olarak anneleriyle kalan çocukların (Zehra, Salih, Kenan, Yelda, Anıl, Lale, Nurcan) sınıf içinde yaşadıkları akademik ve psikolojik sorunlar hem gözlemler aracılığıyla kanıtlanmış, hem de öğretmen görüşmelerinde sıklıkla dile getirilmiştir.

Araştırmada öğrencilerin BEY teması kazanımlarının işleniş sürecinde ağlama, hırçınlık, saldırganlık gibi olumsuz davranışlar sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Şentürk (2006) da okul idaresinden uyarı ve ceza alma oranının, anne babası ile yaşayan çocuklara göre PASÇ'lerde daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Okulda öğrencilerin şiddet eylemine yönelmelerinin en önemli nedenlerinden biri ailede şiddete şahit olma ve aile yapısının bozulmasıdır (Avcı, 2010). Bu çalışmada da benzer olarak Yelda, anne ve babasının boşanma sürecinde arkadaşlarına karşı saldırgan davranışlarda bulunmuştur. Yelda'nın bu davranışlarında en fazla artış anne ve babasının boşanma sürecinde olduğunu öğretmeni ve sınıf arkadaşlarından sakladığı dönemde görülmüştür. Ancak yapılan araştırmalardan farklı olarak bu çalışmada itiraf etme davranışı ortaya çıkmaktadır. Yelda ve Gürhan ailevi durumlarını BEY teması sürecinde sınıf arkadaşlarına itiraf etmiş ve bu olaydan sonra Yelda'nın saldırgan davranışlarında azalma görülmüştür.

Araştırmanın Hayat Bilgisi Programı boyutunda ulaşılan önemli bulgularından birisi öğretmenlere göre BEY temasının aileyi gerektiğinden fazla irdelediği yönündedir. Bu temanın aileyi gerektiğinden fazla irdelemesi PASÇ'lerin olumsuz etkilenmelerine sebep olmaktadır. Benzer olarak Şeref (2008)'de yapmış olduğu çalışmada paralel sonuçlara ulaşmıştır. Eraslan (2011) ise yapmış olduğu çalışmada istatistiksel olarak aile kavramına en çok yer veren öğretim programının, Hayat Bilgisi Öğretim Programı BEY teması olduğunu ve bu temada yer alan kazanımların %59'unun doğrudan aile ile ilgili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ancak araştırmacı bu sonucu yetersiz bulmakta, kazanımların tamamının aile ile ilgili olmasını beklemektedir. Bu durum araştırmacının PASÇ'leri göz ardı ettiğini göstermektedir.

Şeref (2008) yapmış olduğu çalışmada BEY temasının aileyi gerektiğinden fazla irdelediğine işaret etmektedir. Bu durum Hayat Bilgisi Öğretim Programının bireysel farklılıkları dikkate almadığını göstermektedir. Bu çalışmanın gözlem ve görüşme bulguları da bu noktada paralellik göstermektedir. Uğur (2006), bu bulgunun aksine temaların bireysel farklılıkları olan öğrenciler için isteklendirme kaynağı olduğunu belirtmiştir. Ancak bu farklılık Özkan (2009)'ın da belirttiği gibi öğretmenlerin

görüşlerinin çalıştıkları kurumun bulunduğu yerleşim birimine göre değiştiği şeklinde açıklanmaktadır.

Elde edilen bulgulara göre BEY teması kazanımları aile ile ilgili olduğundan ve PASÇ'lerin ailevi durumlarına uygun olmadığından öğrenciler, etkinliklere katılım gösterememektedir. Gözlemlerde PASÇ'lerin etkinliklere katılmadığı tespit edilmiştir. Çalışma kitaplarının çekilen fotoğrafları da bu durumu desteklemektedir. Öğretmenlerin de görüşleri bu bulguyu desteklemektedir. Hem PASÇ'lerin ailevi durumlarının uygun olmaması hem de ekonomik durumu düşük olan ailelerin çocuklarının etkinliklerin gerektirdiği malzemeleri edinmemeleri etkinliklerin uygulanamamasına sebep olmaktadır. Şeref (2008) de çalışmasında bazı kazanımların gerçekleşmediğine dikkat çekmiş, örnek olarak BEY teması kazanımlarından “ailesinde ve yakın çevresinde birbirlerinin haklarına ne ölçüde saygı gösterildiğini gözlemler ve görgü kurallarına uyma becerisi kazanır” verilmiştir. Çalışmanın en önemli önerilerinden biri de kazanımların gerçekleşmeme nedenlerinin araştırılması gerektiği yönündedir. Bu çalışmada, bazı kazanımların çocuğun ailevi durumuna uygun olmaması nedeniyle gerçekleşmediği ortaya çıkarılmıştır. Aynı noktaya dikkat çeken diğer araştırmacılardan Yıldız (2009) ve Özkan (2009) ise etkinliklerin gerektirdiği malzemelerin yokluğu nedeniyle bazı kazanımların gerçekleştirilemediğini, çevresel ve ailevi şartların etkilediği kazanımların gerçek hayatta örtüşmediğini belirtmektedirler. Araştırmada malzeme eksikliği nedeniyle gerçekleştirilemeyen etkinliklere “aile albümü oluşturma” etkinliği örnek verilmiştir. Gözlemlerden elde edilen bulgular da sınıfında PASÇ bulunan öğretmenlerin en çok problem yaşadığı etkinlikler arasında bu etkinlik yer almaktadır. Örneğin küçük yaşta babasını kaybetmiş olan Nurcan, aile albümü oluşturma etkinliğinde babası ile birlikte çekilmiş fotoğrafı olmadığı için babasının eski bir fotoğrafını sınıfa getirmiştir. Aynı etkinlikte yuvada kalan Metin aile fotoğrafına sahip olmadığı için, Çetin ise ailesini hiç tanımadığı için etkinliğe katılım gösterememiştir. Dolayısıyla araştırma bulgularına göre bazı kazanımların gerçekleşmeme nedeni kazanımların öğrencilerin ailevi durumlarına ve yaşam koşullarına uygun olmamaları olabilir. Hayat Bilgisi Ders Programı içeriğinin günlük hayatla örtüşmediği sonucunu Yıldırım (2006), Güven (2010) ve Tunalı (2009) yapmış oldukları araştırmalarda desteklemektedir.

Öğretmenler, programdaki etkinlikleri PASÇ'lere uyarlayabildiği sürece bu öğrenciler, öğrenme aktivitelerine katılım gösterebilmektedirler. Ancak gözlem bulgularına göre öğretmenler aile bireyleri ile ilgili kazanımları öğrencilerin ailevi durumlarına göre düzenleyememektedir. Bu sebeple öğrenciler, etkinliklerin ancak bir bölümüne katılabilmektedirler.

Son olarak, çalışmada ulaşılan bulgulardan birisi de sınıf içi uygulamalarda öğretmenlerin PASÇ'lerle ilgili yaşadıkları sorunlara kendilerince çözüm yolları aradıkları, kendilerince geliştirdikleri bazı yöntem ve stratejileri temanın işleniş sürecinde uyguladıkları, kısaca, bu çocukların eğitimine yönelik dışarıdan herhangi bir şekilde destek alamadıkları görülmektedir. Bu durum, öğretmenlerin temanın işleniş sürecinde stres, endişe ve yetersizlik gibi bazı duygusal problemler yaşadıklarını göstermektedir. Bu konuda Altun ve Şahin (2009) yaptıkları çalışmada yeni öğretim programının sınıf öğretmenlerinin üzerinde çeşitli psikolojik etkiler bıraktığını ortaya koymuşlardır. Aynı çalışmada, bu olumsuz psikolojik etkilerin azaltılmasında okulun rehberlik servislerinden öğretmenlerin hemen hemen hiç yararlanmadıkları belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak ise sınıf öğretmenlerinin ilkökul programını tanıma ve uygulama konusunda rehber öğretmenlere göre daha fazla bilgiye sahip olduklarına inanmaları olarak tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bulgularına paralel olarak yapılan tartışmalar ışığında çalışmada ulaşılan sonuçlar şöyledir:

1. Araştırma sonuçları öncelikli olarak Hayat Bilgisi Programında yer alan BEY temasının öğrencilerin bireysel farklılıklarını (özellikle aile durumları açısından) yeterince dikkate almadığını ortaya koymaktadır. Hayat Bilgisi dersi programının bireysel farklılıkları dikkate almaması, araştırmaya konu olan PASÇ'lere yeterince hitap etmemesi (bu öğrencilerin etkinliklere katılımını sınırlandırmasından dolayı) PASÇ'leri psikolojik yönden olumsuz etkilemekte ve öğretmenlerin de zor durumda kalmalarına sebep olmaktadır.
2. BEY temasının aileyi gerektirdiğinden fazla irdelenmesi ve standart aileye göre hazırlanmış olmasından dolayı PASÇ'lere uygun olmayan kazanımların yer aldığı görülmektedir.

- Kazanımların PASÇ'lerin aile yapılarına uygun olmaması, PASÇ'lerin etkinliklere katılmamasındaki en önemli etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
3. BEY teması etkinlikleri aile ile ilgili ayrıntılı bilgiler gerektirdiğinden PASÇ'lerin sınıf içi etkinliklerde ailevi durumlarının ortaya çıkmasına, dolayısıyla da etiketlenmelerine neden olmaktadır.
 4. PASÇ'lere hitap etmeyen etkinlikler, öğretmenler tarafından uyarlandığında PASÇ'ler kısmen katılım gösterebilmektedirler. Ancak etkinliğin PASÇ'ye göre uyarlanması gerektiğini öğretmenin fark edememesi ya da öğretmenin etkinliklerin programda yer aldığı şekliyle işlenmesi gerektiğini düşünerek etkinliği uyarlamaması PASÇ'lerin etkinliklere katılmalarını engellemekte ve onları olumsuz etkilemektedir.
 5. PASÇ'lerin etkinliklere katılma durumunu; etkinliklerin içeriği (ailevi durumuna uygun olup olmaması), öğrencinin psikolojik durumu, öğretmenin tavrı, sınıf arkadaşlarının verdiği tepkiler etkilemektedir.
 6. Gözlemlenen PASÇ'ler BEY temasının etkinliklerinde en çok katılımı ailede sosyal hayat ile ilgili olan kazanımlara, en az katılımı ise aile bireyleri ile ilgili olan kazanımlara göstermiştir.
 7. Gözlemlenen PASÇ'ler arasında etkinliklere en az katılım gösterenler, yuvada kalan öğrenciler olmuştur. Bu durum, öğretmenlerin etkinlikleri yuva öğrencileri için uyarlamada daha çok problem yaşamaları ile ilişkilendirilmektedir.
 8. Aile bireyleri ile ilgili etkinliklerde PASÇ, ailevi durumunun bilinmesini istememesi sebebiyle; Sosyal Hayat ile ilgili etkinliklerde ise anne ve babası ile birlikte herhangi bir faaliyet (gezi, eğlence, piknik vb.) yapamayan PASÇ, arkadaşlarından farklı olmamak amacıyla gerçek dışı bilgiler verebilmektedir. Öğrencilerin ailevi durumlarının haricinde sosyo-ekonomik durumunun da farklı olması, ailelerin yaşantıları arasında farklılık yaratmaktadır. Bu farklılığı yansıtmak istemeyen öğrenciler ise gerçek dışı bilgiler (lokantada ailece yemek yemek, tatile gitmek gibi) verebilmektedir. Bu durum, hem PASÇ'leri hem de standart aileye sahip öğrencileri zaman zaman yalan söylemeye teşvik etmektedir.
 9. Hayat Bilgisi Programı, öğretmenlere PASÇ'lerle ilgili herhangi bir yol göstermediği gibi rehberlik servisleri de öğretmenlere yeterli desteği sağlayamamaktadır. PASÇ'lerle ilgili herhangi bir eğitim almayan sınıf öğretmenleri ise BEY temasının işleniş sürecinde bu öğrencilere yönelik uygulayacağı yöntemlerde kararsız kalmaktadır.

Ailevi durum ve çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı çocuğun hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Çocuğu psikolojik ve akademik anlamda etkileyen ailevi durum değiştirilemeyeceğine göre eğitimcilere düşen en önemli görev eğitim öğretim ortamlarının ve öğretim programlarının bu çocuklara göre düzenlenmesidir. Bu anlamda en önemli görevin düştüğü öğretmenlere gerekli destek sağlanmalıdır.

Yukarıda belirtilen araştırma sonuçlarına yönelik olarak sınıflarında PASÇ bulunan öğretmenlerin aile kavramına ilişkin etkinlikleri daha etkili ve verimli kılabilmesi ve bu çocukların psikolojik ve akademik durumlarının iyileştirilmesine yönelik faydalı olabileceği değerlendirilen çeşitli öneriler aşağıda sunulmaktadır:

1. Hayat Bilgisi dersi BEY temasının kazanımları PASÇ'ler göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmeli, çocukların ailelerini derinlemesine irdelememelidir.
2. Sınıfta PASÇ bulunan öğretmenler, bu öğrencileri düşünerek standart aileye sahip çocuklara yönelik olan etkinlikleri gözden geçirerek yeniden tasarlamalı ve uygulamalıdır.
3. Öğretmenler, bu temayı işlerken sınıflarında PASÇ varsa bu öğrencilerin ailevi durumlarından haberdar olacak şekilde sınıf içinde kullandıkları sözel yönergelerde kullanacakları cümle ve kelimeler konusunda hassasiyet göstermeli ve PASÇ'lerin duygusal zorluk yaşamamaları için özenli davranmalıdırlar.
4. PASÇ'lerin sınıfa uyumunu sağlayabilmek ve olumsuz etkilenmemesi amacıyla bu öğrencilerin sınıf arkadaşları ve velileri ile işbirliği yapılmalıdır. Bu amaçla PASÇ'nin sınıf arkadaşlarına kendisinin sınıfta bulunmadığı bir zamanda gerekli açıklamalar yapılabilir, arkadaşlarına yardımcı olmaları istenebilir. Veli toplantısı yapılarak sınıflarında bulunan PASÇ'ye yardımcı olmaları yönünden çocukları ile konuşmaları istenebilir.

5. Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin BEY teması işleniş sürecinde özellikle PASÇ'lere yönelik etkinliklerin uygulanmasında zorluklar yaşadıkları ve bu çocukların sınıf içi etkinliklere katılımını sağlamada, yeni yöntem ve strateji üretmede yetersiz kaldıkları ortaya konmuştur. Bu nedenle özellikle sınıf öğretmenlerinin okul rehberlik servisiyle işbirliği yapılarak desteklenmesi, gerekirse öğretmenlere bu konuda üniversitelerin ilgili bölümleri ve Rehberlik Araştırma Merkezleri'nin aracılığı ile Hizmet İçi Eğitim faaliyetleri düzenlenerek yardımcı olunması önerilmektedir.
6. Sınıfında PASÇ bulunan öğretmenlerin ve Sınıf Öğretmenliği programında öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının bu tip öğrencilerin sosyo-psikolojik durumlarını daha iyi anlayabilmeleri için empati eğitimi almaları sağlanmalıdır.
7. Sınıfında PASÇ bulunan öğretmenler bu çocukların velileri ve yuvada kalan öğrencilerle ilgili olarak da yuvadaki bakıcılar ve idarecilerle işbirliği yapmaya çalışmalı, bu çocukların gerçek yaşam koşulları ile okul yaşantıları arasında paralellik sağlanmalıdır.
8. Milli Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye Kurulu Hayat Bilgisi Programını yeniden gözden geçirerek özellikle BEY temasını yeniden düzenlemeli, öğretmenlere yönelik PASÇ'leri de dikkate alacak şekilde program, çeşitli yol gösterici uyarılar ve etkinlikler içermelidir. Bu anlamda Hayat Bilgisi ders ve çalışma kitabı BEY temasında yer alan ve PASÇ'leri olumsuz etkileyebilecek olan aile ile ilgili başlıklar ve resimler değiştirilmelidir.
9. Üniversitelerde Sınıf Öğretmenliği Programında eğitim alan öğretmen adaylarına PASÇ'ler ile ilgili eğitim verilmeli ve bu tür çocukların eğitimine yönelik sınıf içerisinde kullanabilecekleri yöntem ve tekniklerle yönelik bilgi ve becerilerle donatılmaları sağlanmalıdır.

Sınırlı bir örnekleme yürütülen bu gibi çalışmalara ek olarak, il veya bölge bazında tarama çalışmaları yapılarak, okullarda parçalanmış aileye sahip öğrenci sayıları belirlenmeli ve bu çocuklara eğitim veren öğretmenlerle daha geniş katılımlı çalışmalar yapılmalıdır. Son olarak, bu çocukların eğitimine yönelik bir öğretim tasarımı hazırlanarak deneysel veya yarı-deneysel yöntemlerle bu tasarımların etkililiğinin nitel yöntemlerle de desteklenerek incelendiği yeni çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Ş. (2007). İlköğretim 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının İçerik Bakımından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altun, T. ve Şahin, M. (2009). Değişen İlköğretim Programının Sınıf Öğretmenleri Üzerindeki Psikolojik Etkilerinin İncelenmesi Üzerine Nitel Bir Araştırma, *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 15-32.
- Attepe, S. (2010). Anne Baba Kaybının Çocuklar Üzerindeki Etkileri, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 23(6), 23-28.
- Avcı, A. (2010). Aile Yapı ve Atmosferinin Okul Şiddetine Etkisi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8, (19), 7-52.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Candan, G. (2006). 8-11 Yaşındaki Parçalanmış ve Tam Aile Çocuklarının Anne- Babalarının Kabul ve Reddetme Davranışını Algılayışı, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cebeci, S. C. (2009). Tam Aileye ve Tek Ebeveyne sahip Ailelerden gelen 7-12 yaşları Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri ve Kaygı Durumları Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çakır, G. (2007). Yeni Hayat Bilgisi Programında Yer Alan Kazanımların Önerilen Etkinlikler Çerçevesinde Gerçekleştirilebilir Düzeyinin Belirlenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Çepni, S. (2009). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*, Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Dingiltepe, T. (2012). Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri ile Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması, *İlköğretim Online*, 11 (4), 1077-1086.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ekiz, D. (2010) Öğretim programlarının temel öğeleri, (Çepni, S. Ve Akyıldız, S. Editörler) *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, (ss. 44-54), Trabzon: Celepler Matbaacılık.

- Eraslan, L. (2011), Öğretim Programlarında Aile Eğitimi, *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 203-216.
- Erürker, B. (2007). Tam Aileye ve Parçalanmış Aileye Sahip 5-6 Yaş Çocuklarının Bilişsel İşlevlerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Feyzioğlu S., Kuşçuoğlu, C. (2011). Tek Ebeveynli Aileler, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 7(26), 97-110.
- Güleryüz, H. (2008). *Hayat bilgisi öğretimi*, Ankara: PegemA Yayınevi.
- Güneş, F. (2011). Aile, Evlilik, Akrabalık ve Hane, A. Kasapoğlu ve N. Karkiner (Ed.) *Aile Sosyolojisi* (s.28-48), Eskişehir: AÜ Yayınları.
- Güven, S. (2010). İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, *Eğitim ve Bilim*, 35(156): 84-95.
- Hatun, O. (2012). Anne Babası Boşanmış İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Algıladıkları Aile İşlevlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İstanbul İli Fatih İlçesi Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *1-5.sınıflar öğretim programları*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- OECD (2013). *Trends Shaping Education 2013*, OECD Publishing. URL: http://dx.doi.org/10.1787/trends_edu-2013-en Erişim: 15 Mayıs, 2013.
- Öndiger, N. (2006). Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumuna Üzerindeki Etkileri, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Özen, Ş. D. (1998). Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri İle Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü, Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, H. (2009). 2005 Hayat Bilgisi 3. Sınıf Programı İçeriği Hakkındaki Öğretmen Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Balıkesir İli Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, C. (2006). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2005), *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şentürk, Ü. (2006). Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması), Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, Malatya.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4(1), 7-32.
- Şeref, A. (2008). III. Sınıf Yeni Hayat Bilgisi Dersi Programı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- Şimşek, H., Yıldırım, A. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tezcan, M. (1984). *Sosyal ve kültürel değişim*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Tunalı, F. (2009), Yeni İlköğretim 1.,2., ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Tuncer, Ö. (2009). İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Aydın.
- Uğur, T. (2006). 2005 İlköğretim 1.,2. Ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Uşak İli Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Ünsal, H. (2013). Yeni Öğretim Programlarının Uygulanmasına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri, *İlköğretim Online*, 12(3), 635-658.
- Yıldırım, A. (2006). Yeni İlköğretim Programına Göre Hazırlanmış Hayat Bilgisi Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi (Elazığ İli Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Yıldırım ve A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, (5. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, S.Ş. (2009). 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Birleştirilmiş Sınıflarda Uygulanabilirliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Nitel Bir Araştırma), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Yılmaz, D. N. (2011). Çatışma Yaşayan ve Boşanmış Ailelerin İlköğretim Çağındaki 7-12 Yaş Çocuklarının Benlik Algıları ve Kaygı Düzeyleri Açısından Çatışma Yaşamayan Ailelerin Çocukları İle Karşılaştırılması, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EK-1. BEY Temasının Gözlemlenen Kazanımları, Etkinlikleri ve Oluşturulan Kategoriler

Kategori	Kazanım Kodu	Kazanım	Etkinlik
Fiziksel Ortam	B.1.1	Her canlının bir yuvaya ihtiyacı olduğunu fark eder.	Sıcacık Yuvamız
	B.1.2	Evinin adresini ve telefon numarasını söyler	Nerede Yaşıyoruz?
	B.2.2	Evinin ayırt edici bir özelliğini belirterek bu özelliğin evini nasıl "eşsiz" kıldığını açıklar.	Evimi Seviyorum
	B.3.1	Barınmanın insanın temel ihtiyaçlarından biri olduğunu kavrar ve bu ihtiyacın karşılanmasının önemini belirtir.	Evimdeyim, Güvendeyim
	B.3.3	Hayalindeki evi planlar ve sanat yoluyla ifade eder.	Hayalimdeki Ev
	B.2.5	Gerektiğinde kendi evine veya aile büyüklerine ulaşabilecek bilgileri öğrenir	Adresini Öğren
Aile Bireyleri	B.1.12	Ailesindeki bireyleri tanıır ve tanıtır.	Benim Ailem
	B.1.20	Ailesindeki liderin/liderlerin ailedeki rolünü fark eder	Ailemizdeki Lider
	B.2.11	Aile bireylerinin çocukluğunu araştırır	Onlar Da Çocuktuk
	B.2.15	Aile bireyleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları gözlemler ve gözlem sonuçlarını çeşitli yollarla ifade eder.	Annem, Babam ve Ben
	B.3.7	Aile büyüklerinden hayatta olanların çocukluğunu araştırır	Eski Albümlere Bakalım
	B.3.15	Kendi ailesi ile diğer aileleri karşılaştırarak, aile yapılarının farklı olabileceğini keşfeder	Herkesin Ailesi Farklıdır
Sosyal Hayat	B.1.6	Evde kuralların neden gerekli olduğunu açıklar.	Kurallar Olmazsa
	B.1.13	Ailedeki yardımlaşmayı ve görev dağılımını araştırır, dayanışmaya günlük hayattan örnekler gösterir	Bir Elin Nesi Var İki Elin Sesi Var?
	B.1.15	Ailenin dayanışma ve iş birliği yapılan özel bir çevre olduğunu kavrar.	Ailem Bana Özel
	B.1.17	Kendisinin ve ailesindekilerin hata yapabileceğini ve bunun doğal olduğunu kabul eder.	Hatalar Bizim İçindir
	B.1.21	Günlük zamanının bir bölümünü ailesi ve yakın çevresiyle birlikte eğlenmek için harcar.	Mutlu Bir Aileyiz
	B.2.9	Yemek yerken uyulması gereken görgü kurallarının nedenlerini açıklar	Yemekteyiz
	B.2.16	Aileyi ilgilendiren konularda karar alınırken görüş bildirir ve bunun insan hak ve hürriyetleriyle ilişkisini kurar	Benim De Bir Fikrim Var
	B.2.17	Evde uyulması gereken kuralların belirlenmesine katkıda bulunur	Evimizdeki Kurallar
	B.2.18	Ailesindeki yardımlaşmayı gözlemleyerek, aile içinde üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir.	Aile İçi Görevler
Sosyal Hayat	B.2.33	Ailesiyle birlikte gezmek, tatillerini geçirmek ve eğlenmek için plan yapar ve bu planı ailesiyle paylaşır	Ayşe'nin Tatil Planı
	B.3.19	Ailede kararlar alınırken görüş bildirir ve kendisinin üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir.	Sen De Fikrini Söyle
	B.3.34	Ailesiyle birlikte eğlenmenin aile bireylerine katkılarını açıklar, bunun için planlar yapar ve planıyla ilgili düşüncelerini etkili bir biçimde sunar	Eğlenceli Gün
	B.3.35	Ailesiyle katıldığı özel gün kutlamalarında mizahı kullanır.	Eğlenceli Gün
İletişim	B.1.24	Paranın değişim aracı olarak işlevini fark eder.	Alışveriş Yapıyorum
	B.3.25	Kaynakları bilinçli olarak tüketmenin aile bütçesine katkısını açıklayan çeşitli etkinliklerde bulunur.	Kaynaklar Tükeniyor
	B.3.14	Aile içinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmek için, sorun çözme becerisini kullanır.	Ailemiz Bizim İçin Özeldir
	B.3.17	Çevresini gözlemleyerek hangi iletişim türlerinin kullanıldığını araştırır	Her Sorunun Bir Çözümü Vardır
	B.3.18	Aile üyeleri arasındaki ilişki ve iletişim biçimi ile diğer kişilerle olan ilişki ve iletişim biçimi arasındaki farkı ayırt ederek ailenin özel bir çevre olduğunu kavrar	İletişim Türleri

B.1.1
 → Kazanım sayısı (1. Kazanım)
 → Sınıf (1. Sınıf)
 → Tema (Benim Eşsiz Yuvam Teması)